

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Barta-Emilia-Stella-A-független-Ukrajna-jóléti-állammodellje.pdf

Ким подано:

Ерік Марусич

Дата перевірки:

2024-05-22 09:44:04

Дата звіту:

2024-05-22 10:05:07

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

48

Кількість слів:

11434

Схожість 7%

Збіг: 32 джерела

Вилучено: 27 джерела

Інтернет: 18 джерела

DOI: 0 джерела

База даних: 0 джерела

Перефразовування 0%

Кількість: 23 джерела

Перефразовано: 179 слова

Цитування 1%

Цитування: 23

Всього використано слів: 239

Включення 0%

Кількість: 0 включення

Всього використано слів: 0

Питання 0%

Замінені символи: 0

Інший сценарій: 3 слова

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ
БАРТА ЕМІЛІЯ-СТЕЛЛА ФЕРЕНЦІВНА

Студентка II-го курсу
Освітня програма «Історія та археологія»
Спеціальність Історія та археологія
Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник: **Гіреш-Ласлов Корнелія Карлівна**
доктор філософії, доцент кафедри
історії та суспільних дисциплін

Завідувач кафедрою: **Чотарі Ю.Ю.**
канд. іст. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 20 ____

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою ЗУІ
Протокол №2 від „28”лютого 2024 р.
Ф-КДМ-3

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

Кваліфікаційна робота
МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ
Рівень вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу
БАРТА ЕМІЛІЯ-СТЕЛЛА ФЕРЕНЦІВНА
Освітня програма «Історія та археологія»
Спеціальність Історія та археологія

Науковий керівник: **Гіresh-Ласлов Корнелія Карлівна**
доктор філософії, доцент кафедри
історії та суспільних дисциплін

Рецензент: **Сакал І.І.,**
доктор філософії, доцент

Берегове
2024

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Történelem és Társadalomtudományi Tanszék

A FÜGGETLEN UKRAJNA JÓLÉTI ÁLLAMMODELLJE

Magiszteri dolgozat

Készítette: Barta Emília Stella

II. évfolyamos Történelem és régészet
szakos hallgató

Témavezető: Hires-László Kornélia

PhD, docens

Recenzens: Szakál Imre

PhD, docens

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
I. ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ	7
1.1. Історичний контекст	11
1.2. Основні риси української державної моделі	14
1.2.1. Охорона здоров'я	14
1.2.2. Освіта.....	14
1.2.3. Працевлаштування	14
1.2.4. Пенсійна система.....	14
1.2.5. Спадщина Радянського Союзу, побудова соціальної держави в Україні	15
II. СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ	18
2.1. Еволюція соціальної системи в Європейському Союзі	18
2.1.1. Зелена книга 1993	18
2.1.2. Біла книга 1994	18
2.1.3. Модернізація та вдосконалення соціального захисту в 1997 році	19
2.1.4. Амстердамський договір 1996 року	20
2.1.5. Лісабонський Європейський Саміт	20
2.2. Основи української системи соціального захисту	21
III. МОДЕЛЬ ДОБРОБУТУ В УКРАЇНІ	24
3.1. Населення.....	24
3.2. Політика підтримки.....	29
3.3. Пенсійне забезпечення.....	32
3.4. Освіта.....	36
3.5. Охорона здоров'я	38
ВИСНОВКИ	40
РЕЗЮМЕ НА УКРАЇНСЬКОМУ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ РЕСУРСІВ І ЛІТЕРАТУРИ.....	44

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	5
I. A JÓLÉTI ÁLLAM FOGALMA.....	7
1.1. Történeti kontextus	10
1.2. Ukrajna állammodelljének főbb jellemzői	14
1.2.1. Egészségügy.....	14
1.2.2. Oktatás	14
1.2.3. Foglalkoztatás	14
1.2.4. Nyugdíjrendszer.....	14
1.2.5. Szovjetunió öröksége, Ukrajna jóléti államának kiépülése	15
II. AZ UKRÁN SZOCIÁLIS ELLÁTÓRENDSZER	18
2.1. A szociális rendszer alakulása az Európai Unióban	18
2.1.1. Zöld könyv 1993	18
2.1.2. Fehér könyv 1994.....	18
2.1.3. A szociális védelem korszerűsítése és tökéletesítése 1997	19
2.1.4. Amszterdami szerződés 1996.....	19
2.1.5. Lisszaboni Európai Csúcs	20
2.2. Az ukrán szociális ellátórendszer alapjai.....	21
III. UKRAJNA JÓLÉTI MODELLJE.....	24
3.1. Népesség	24
3.2. Támogatási politika	29
3.3. Nyugdíjellátás	32
3.4. Oktatás	36
3.5. Egészségügy	38
ÖSSZEFOGLALÓ.....	40
РЕЗЮМЕ	42
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE.....	44

BEVEZETÉS

Szakedolgozatom témája *A független Ukrajna jóléti állammodellje*. A választásom azért esett erre a témára, mert már korábban is érdekelt és foglalkoztatott a jóléti állam tulajdonsága, funkciói és megnyilvánulásai, valamint, hogy honnan is eredeztethető és milyen formáit, modelljeit ismerhetjük és tapasztalhatjuk napjainkban. A motivációm pedig abból indult, hogy egy részletesebb képet és információt kapjak a napjainkban működő rendszerekről.

A munkám célja, hogy egy átfogó képet kaphassunk arról, milyen fejlődési folyamaton ment keresztül és végül jelenleg milyen jellemzői tapasztalhatók a jóléti államnak, vagyis arra keresem a választ, hogy az adott állammodellben élő embereknek milyen szolgáltatások nyújtanak egy meghatározott adóztatásrendszeren keresztül. Láthatjuk azt, hogy a történelem folyamán nem volt egyértelmű, hogy az egyszerű emberek szolgáltatásokban részesülhettek és az adott irányításért felelős hatalom felelősséget vállalt az ország területén élők biztonságos életformájáért. Ebben a folyamatban a II. világháború után következett be a változás, és ezt a változási folyamatot követem végig a munkában. Részletesen bemutatom a különböző államalakulatoknak létrejött jóléti rendszerek tulajdonságait, illetve arra is kitérek, hogy ezeket milyen formákban képzeltek el fedezni. A munkám során láttatom, hogy a jóléti rendszer fejlődése számos változáson ment keresztül az elmúlt száz évben. Láthatjuk, hogy a II. világháborút követően a létrejött Szovjetunióknak is kialakult a jóléti állammodellje, aminek örökségére épített a később függetlenedett Ukrajna is. Egyre több állam kezdett átemelni szociálpolitikai lépéseket az Európai Unió terjedésének hatására, és lassan egy egységes ellátórendszer kiépítésének a célja jelent meg az egész kontinensen a munkaerő szabad áramlásával párhuzamosan. A munkában végig vezetem az ukrainai jóléti reformok egyes pontjait, majd pedig bemutatom az Európai Unión belüli aktuális ellátó rendszereket.

A kutatásom objektuma a jóléti állam, ezen belül a kutatás tárgya pedig, hogy mindez hogyan nyilvánul meg Ukrainán belül. A jóléti állam ellátása a jövedelemadókból befolyt összegekből finanszírozott állami szolgáltatások: egészségügy, közoktatás, nyugdíjellátás, segélyezések stb. De ezek a független Ukrajna fejlődési korszakaiban más és más formában jelentek meg.

A szakedolgozatom megírása során fontos feladat volt a megfelelő szakirodalom begyűjtése és áttekintése, valamint a dokumentum- és sajtókutatás, ezen kívül pedig az adott állam jóléti, szociális törvényeinek vizsgálata. Elsődleges szakirodalmi forrásaim voltak: *Csaba Iván – Tóth István György: A jóléti állam politikai gazdaságtana. Budapest. Osiris, 1999.*, valamint

Kovács János: Társadalompolitika – szociálpolitika. Agroinform, Budapest, 2006. A munka folyamán több tanulmány is feldolgozásra került. Minden felhasznált szakirodalmat a szakdolgozatnak erre a célra kijelölt részben, vagyis Felhasznált források és irodalom jegyzékben közlöm.

A dolgozatot három fő részre osztottam fel. Az első fejezetben kerül sor az elméleti keretre, melyben elsősorban a fogalom tisztázására, konceptualizására teszem a hangsúlyt, így meghatározva a jóléti állam fogalmát térek át vázlatosan tisztázni Ukrajnán belül kialakult ellátórendszer fogalmainak tisztázására. A második fejezetben kerülnek bemutatásra az Európai Unió fontosabb dokumentumai, melyet alapot teremtenek a jóléti államok fejlődéséhez. A harmadik fejezetben kidolgozásra kerülnek az ukrán jóléti állammodellnek a részei, fejlődési szakaszai. Ebben egy pontosabb képet kaphatunk arról, hogy a függetlenné válás óta miként változott az ország népességi aránya, hogyan működik a támogatási politika, az oktatás, valamint az egészségügy is.

A dolgozat tudományos innovációja abban rejlik, hogy a korábban már megírt jóléti államokról és állammodellekről szóló munkákon kívül, egy újabb ország, Ukrajna is kutatásra került. Korábban is készültek munkák az ország szociális rendszerével kapcsolatban, azonban ez a téma folyamatos kutatást és figyelmet igényel, hiszen a meglévő törvények gyakran kapnak kiegészítéseket és így ezek mind feldolgozásra várnak.

Az elemzés középpontjában a reformok állnak, és bár tudjuk, hogy a megvalósítás folyamatában ezek igen gyakran különböző deficitekkel rendelkeznek, és a tényleges problémákat nem tudják megoldani a rendszer egyéb problémái miatt. Éppen ezért nem is célunk a megvalósulásig eljutni elemzésünkben, csupán arra szeretnék rávilágítani munkákkal, milyen fejlődésen ment keresztül az a független állam, amely az Szovjetunió szétesése után vált önálló állammá, a függetlenségének első időszakát gazdasági krízisek közepette indította el, és a századforduló után elindult a csatlakozási kísérlete az Európai Unióhoz. Ebben a kontextusban viszem végig a választott témámat.

I. A JÓLÉTI ÁLLAM FOGALMA

„Jóléti állam – az 1929-33-as világválság után kialakított modell, melyben az iparilag fejlett országok a társadalom gerincének a középosztályt tekintették, ők lettek a fő fogyasztók és a termelésben is az alkotó értelmiséggel az élen meghatározó szerephez jutottak. Az állam igyekszik messzemenően gondoskodni a többség igényeinek kielégítéséről.”¹

A jóléti állam kiemelkedő kutatója Gosta Esping-Andersen. Ő három típusú jóléti rezsimeket különböztet meg egymástól: a szociáldemokrata, a konzervatív és a liberális jóléti rezsimeket.

	Szociáldemokrata	Konzervatív	Liberális
A szociális jogok alapja	alanyi, állampolgári	munkavégzés, státusz	rászorultság
Szervezési elv	állampolgári garanciák és társadalombiztosítás	társadalombiztosítás	segélyezés és magánbiztosítás
Adminisztráció	állami	korporatív alapú önkormányzati	központi és helyi állami, valamint piaci
A piac szerepe a jóléti szektorban	kicsi	korlátozott	jelentős
A magánbiztosítás szerepe	kicsi	korlátozott	jelentős
A jövedelemigazolásához kötött juttatások szerepe	kicsi	korlátozott	jelentős
A szolgáltatások szerepe a jóléti szektoron belül	jelentős	korlátozott	korlátozott
A teljes foglalkoztatottságra irányuló politikák szerepe	jelentős	korlátozott	kicsi
Az állami újraelosztás mértéke	jelentős	közepes	alacsony
A jóléti intézmények szerepe	egyenlősítő	státuszt megőrző	piackorrigáló
Társadalmi jelleg	középosztályos	középosztályos	a társadalom kettészakadása
	alacsony	mérsékelt	magas

¹ KOVÁCS János: *Társadalompolitika – szociálpolitika*. Agroinform, Budapest, 2006. (253.o.)

A szegénység mértéke			
Példák	Svédország, Dánia, Norvégia, Finnország	kontinentális Nyugat-Európa (pl.: Németország, Franciaország, Ausztria, Olaszország)	Egyesült Államok, Nagy-Britannia (korlátokkal)

1. táblázat. Gosta Esping-Andersen három jóléti rezsimjének fő jellemzői

Forrás: CSABA Iván – TÓTH István György: A jóléti állam politikai gazdaságtana. Budapest. Osiris, 1999.

„1. A *skandináv* modell (Dánia, Finnország és Svédország, valamint Hollandia), amely a legmagasabb szintű szociális kiadásokkal és univerzális jóléti ellátással jellemezhető, továbbá kiterjedt és aktív munkaerőpiaci intervenciókkal és erős szakszervezeti működéssel (szociáldemokrata modell Esping-Andersen tipológiájában).

1. Az *angolszász* modell (Írország és az Egyesült Királyság) esetében a szociális védelem leginkább utolsó mentsvárként értelmezhető. Pénzbeli juttatásokban elsősorban a munkaképes korú lakosság részesül, továbbá a modellt a gyenge szakszervezetek, a bérek jelentős és fokozódó szóródása, továbbá az alacsony keresetet biztosító foglalkoztatás magas aránya jellemzi.

2. A *kontinentális* modell (Ausztria, Belgium, Franciaország, Németország és Luxemburg) országaiban a legnagyobb arányban biztosításalapú, nem foglalkoztatáshoz kötött juttatásokat és öregségi nyugdíjat alkalmaznak.

3. A *mediterrán* modellben (Görögország, Olaszország, Portugália és Spanyolország) a legfőbb juttatás az öregségi nyugdíj, ahol jelentős a foglalkoztatás védelme és a korai nyugdíjazás, hogy elősegítse a munkaképes korú népesség munkaerőpiaci részvételét. A szakszervezetek szerepe jelentős, a kollektív szerződések széles körű alkalmazásának köszönhetően a bérkülönbségek alacsonyak.”²

A jóléti állam (vagy más néven szociális állam) olyan politikai és gazdasági rendszert jelent, amelynek központi célja a polgárok jólétének és szociális biztonságának előmozdítása. A jóléti államok számos fontos fogalmat és elvet alkalmaznak a működésük során.³

Az alábbiakban néhány ilyen fogalom magyarázata:

Szociális biztonság

² OROSZ Ágnes: *A jóléti állam rezsimtípusai az Európai Unióban*. In.: Európai Tükör 2019/4. (69.o.)

³ GIDDENS, Anthony: *Szociológia*. Budapest, Osiris, 2008, (289—290. o.)

Maga a biztonság azt jelenti, hogy személyek, családok, vagy akár egy társadalom életviszonyának olyan állapota, melyben nem fenyegetik veszélyek vagy esetleg képesség van a veszélyek elhárítására.

A jóléti államokban a *szociális biztonság* azt jelenti, hogy a polgároknak joguk van bizonyos alapvető szociális szolgáltatásokhoz és támogatásokhoz, például egészségüghöz, oktatáshoz, munkanélküli segélyhez és nyugdíjhoz. A szociális biztonság a polgárokat védi a gazdasági nehézségektől és a szociális kirekesztéstől.⁴ Ennek alapkövei a II. világháborút követő időszakra vezethetők vissza, Otto von Bismarck kancellár tevékenységével. Erről a későbbiekben az 1.1. pontban olvashatunk részletesebben.

Progresszív adórendszer

Az adó jogi- vagy természetes személyek által, a felsőbb hatalomnak fizetett – általában – pénzbeli juttatása. A jóléti államokban általában progresszív adórendszert alkalmaznak, ami azt jelenti, hogy a magasabb jövedelemmel rendelkező személyek, magasabb adót (adókulcsot) kell fizetniük, ami támogatás a szociális támogatáshoz. Ez a rendszer segít az egyenlőtlenségek csökkentésében.⁵ A progresszív adónak két típusát különböztetjük meg: 1) lineáris adó – ennek esetében, ha az adóalap emelkedik, akkor ezzel egyértelműen az adókulcs is; 2) sávós adó – mely esetén megállapításra kerülnek bizonyos értékhatárok, aminek túllépése esetén az adóalap magasabb adókulcsot kap.

Egészségügy és társadalombiztosítás

A jóléti államokban gyakran univerzális egészségügyi rendszert működtetnek, amely minden polgár számára egyenlő hozzáférést biztosít az egészségügyi ellátáshoz. Például az Egyesült Királyságban a National Health Service (NHS) egy ilyen rendszert képvisel.⁶

A jóléti államokban általában kiterjedt társadalombiztosítási rendszereket működtetnek, valamint a munkanélkülieknek, a betegeknek az időseknek pénzügyi támogatást nyújtanak. Az ilyen rendszerek a munkavállalók és munkaadók közös hozzájárulásaiból finanszírozzák magukat.⁷

Az egészségügyi és társadalombiztosítási rendszer kiépítése szintén a II. világháború után Bismarck nevéhez köthető. Ekkor kerültek bevezetésre a szociális ellátórendszer alappillérei,

⁴ ASZTALOSNÉ ZUPCSÁN Erika: *Szociális védelem és szociális biztonság*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2016. (6-8.o.)

⁵ HADHÁZI Kata: *A lineáris és a progresszív adózás összehasonlítása*. Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2020. (12.o.)

⁶ *Miért jó az egyfizetős egészségügyi ellátás?* Elérhető: <https://gobertpartners.com/why-single-payer-healthcare-is-good>

Letöltés ideje: 2023. 09.19.

⁷ *Társadalombiztosítás*. Elérhető: <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/tarsadalombiztositas/>

Letöltés ideje: 2023.09.19.

melyek az egészségügyet és a társadalombiztosítást is célozták. Példaként említhető a betegségi biztosítás (1883), üzemi baleseti biztosítás (1884), öregségi- és rokkantbiztosítás (1889). Erről részletesebben a következő alpontban (lásd 1.1. fejezet) olvashatunk. Az egészségügy és társadalombiztosítás pedig a lakosság adózásán alapul és ebből adódóan mindenki egyenlően részesülhet a társadalombiztosítási és egészségügyi ellátásokból.

Szociális mobilitás

A jóléti államokban az egyik fontos cél az, hogy lehetőségeket teremtsenek a szociális mobilitásra. Ez azt jelenti, hogy a szegényebb családokból származó embereknek is lehetőségük van javítani gazdasági és társadalmi helyzetüket. Az egyenlő hozzáférés az oktatáshoz és más lehetőségekhez nyújtanak ehhez.⁸

A társadalmakban megkülönböztetjük a nyitott és zárt típusokat. A nyitott társadalmakban van lehetőség arra, hogy az adott egyén vagy család egyik társadalmi rétegből a másikba mobilizálódjon. Ezekre a társadalmakra alkalmazzák a meritokrácia megnevezést, melynek értelmében a társadalmon belüli pozíció nem a származástól függ, hanem tudástól, tehetségtől és teljesítményről.

A szociális vagy társadalmi mobilitásnak két fő típusát különböztetjük meg: (1) vertikális – ebben az esetben a társadalmi hierarchiában való mozgás lefelé és felfelé történik (például egyszerű munkásból mérnök lesz vagy pedig fordítva, mérnökből munkás). (2) horizontális – mely esetében nem történik változás a társadalmi hierarchiában, csak bizonyos helyváltogatás (például gépkocsivezetőből lesz gépkocsiszerelő).

A zárt társadalomnak tekintjük azokat, melyekben a társadalmi hierarchiában nagyon nehéz vagy szinte képtelenség szintet átlépni. Erre példaként felhozható a Szovjetunió kommunizmusa, melynek idején nehéz volt kilépni abból a társadalmi szerepből, amelybe az adott egyén beleszületett. Nem volt lehetőség továbbtanulásra, csak bizonyos személyeknek vagy azok gyerekeinek.

1.1.Történeti kontextus

A jóléti állam kialakulásának gyökerei messzire érnek vissza. Már a XIX. században működtek olyan intézmények, melyek a szociális gondoskodásra voltak kialakítva. Például egyházak, kisebb helyi közösségek, amelyek gyakran nyújtottak támogatást az arra rászorulóknak.

Ebben a fejlődésnek indult folyamatban fontos pont volt a társadalombiztosításnak a megjelenése és egyben majd az elterjedése. Németországban történt meg az áttörés. *Otto von*

⁸ GYÉMÁNT Richárd – KATONA Tamás – SZONDI Ildikó: *Demográfia*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány. 2005. (59. o.)

Bismarck, I. Vilmos mellett volt kancellár. A fő politikai irányvonala a hatalom központosítása volt, ezen kívül dolgozott a „kulturkampf”-on, amivel a katolikus egyház befolyását próbálta korlátozni, valamint megjelenik a szocializmus elleni harca is, amire külön törvénytervezetet fogadnak el „Rendkívüli törvény a szocialisták ellen”. Ám ezeken a megtorló intézkedéseken kívül számos szociális reformot is bevezetett.

Otto von Bismarck kancellár a világon elsőként az ipari munkásságra érvényes kötelező betegbiztosítást engedélyezi és vezetik be 1883-ban. Egy évvel később 1884-ben megjelenik a külön balesetbiztosítás, valamint 1889-ben a nyugdíjbiztosítás (70 éves kor felett). Törvény születik 1891-ben a 11 órás munkanapról, valamint betiltják a gyermekek munkáltatását 13 éves korig. Németország az 1890-es éveknek a közepére a leghaladóbb szociális politikával és törvénykezéssel rendelkezett.

Németország után, másodikként Ausztria, harmadikként pedig Magyarország is bevezeti a munkások betegbiztosítását (1. táblázat).

	Baleset-biztosítás		Betegség-biztosítás		Nyugdíj-biztosítás		Munkanélküliségbiztosítás		Családi pótlék
	Önk.	Köt.	Önk.	Köt.	Önk.	Köt.	Önk.	Köt.	
Egyesült Királyság	1897	1946		1911	1908	1925		1911	1945
Franciaország	1898	1946	1898	1930	1895	1910	1905	1967	1932
Hollandia		1901		1929		1913	1916	1949	1940
Belgium	1903	1971	1894	1944	1900	1924	1920	1944	1930
Írország	1897	1966		1911	1908	1960		1911	1944
Németország /NSZK	1871	1884		1883		1889		1927	1954
Ausztria		1887		1888		1927		1920	1921
Svájc	1881	1911	1911			1946	1924	1976	1952
Svédország	1901	1916	1891	1953		1913	1934		1947
Dánia	1898	1916	1892	1933	1891	1922	1907		1952
Finnország		1895		1963		1937	1917		1948
Norvégia		1894		1909		1936	1906	1938	1946
Olaszország		1898	1886	1928	1898	1919		1919	1936
Magyarország		1907		1892		1928		1957	1912

2. táblázat. Társadalombiztosítási programok bevezetésének időpontjai Európában

Forrás: TOMKA Béla: A jóléti állam Európában és Magyarországon. Corvina, Budapest, 2008. (11.o.)

Európában az államok szociális tevékenysége jelentősen nőtt a XIX. század végétől kezdődően, ez még jobban felgyorsult a II. világháborút követően, egészen az 1970-es évek végéig. A XX. században javultak a jóléti juttatások és jellemzően már a lakosság nagy részére kiterjedtek.

A korábban, XIX. század végén kialakult juttatások (betegbiztosítás, balesetbiztosítás, nyugdíjbiztosítás) kibővültek, ám a korábbiak továbbra is érvényben maradtak. Megjelenik például az egészségbiztosítás, amelyek a kezdeti időszakban fedezték a rövidebb betegségeknek a költségeit. Ezen kívül megjelenik a munkanélküli biztosítás, amikor is megfigyelték az adott család helyzetét és ennek megfelelően biztosítottak pótlékot számukra.⁹

A második világháborút követően Európában jelentős gazdasági visszaesés volt megfigyelhető. Az infrastruktúra romokban hevert, a népesség száma megfogyatkozott, ami annak is belátható volt, hogy az első világháborúhoz képest, már jelentősen fejlettebb volt a haditechnika is. A háborút lezárva a nyugati szövetségeseknek még egy fenyegetettség akadt, abból fakadóan, hogy a kommunista pártok terjeszkedni kezdtek.

A háborút követő krízis miatt az európai országoknak ún. tőkeinjekcióra volt szüksége. A gazdasági tervezésben meghatározó volt az 1947-es év. Ezeknek hatására és egyben eredményeként 1947. június 5-én George C. Marshall amerikai külügyminiszter meghirdette a róla elnevezett programot, a Marshall-tervet, melynek célja a háború utáni, romokban hevert Európát talpra állítani. A program meghirdetésekor konkrét összegeket még nem határoztak meg, ezt majd később William L. Clayton és George F. Kennan közgazdászok vezetésével dolgozták ki, ami szerint első körben 4, 1953-ig pedig 12 milliárd amerikai dollárt osztott szét az Egyesült Államok.

A Marshall-terv két irányra volt állítva. Egyik részében, mivel az Egyesült Államok piac nélkül maradt a háború után, Európának a gazdaságát a háború előtti szintre kellett fejlesztenie. A másik részben pedig, hogy a kommunista terjeszkedéseket megpróbálják gátolni.

A Szovjetunió és élén Sztálin ezt nyilvánvalóan látta, hogy a terv visszaszorítja a népszerűségét a politikai pártoknak, ezért a program meghirdetését automatikusan politikai támadásnak vélte. Ennek hatására agresszív propaganda indult el a szovjeteknél.¹⁰

1947. július 12-én sor került Párizsban egy egyeztetésre a programmal kapcsolatban. Ezen az eseményen a szovjetek érdekszférájában álló országok is képviselték magukat, azonban a résztvevők, korábbi moszkvai eligazításnak a hatására sorra utasították el a meghatározott segílyt.

⁹ TOMKA Béla: *A jóléti állam Európában és Magyarországon*. Corvina Kiadó, Budapest, 2008. (9–23.o.)

¹⁰ TARJÁN M. Tamás: *A Marshall-terv meghirdetése*. Rubicon Online

Elérhető: <https://rubicon.hu/kalendarium/1947-junius-5-a-marshall-terv-meghirdetese>

Letöltés ideje: 2024. 03. 13.

Például ilyen eset volt Magyarország helyzetében, amikor is az országnak az első tervezet szerint 422 millió dollár segílyt nyújtottak volna a program által, viszont a szovjet fenyegetés hatására elutasították.

A segíly 1948. április 3-tól indult folyósításnak, az Európai Újjáépítési Programmal, a futamidőt öt évben határozták meg, viszont már három év után jelentős eredményeket könyvelhettek el. 1950-ben az Egyesült Államokban a republikánusok hatalomba kerülése és a korai háború miatt a Marshall-terv négy év után véget ért, azonban így is jelentős sikereket tudhattak magukénak.

A tervezet a szocialista blokk nélkül is sikeresen lezajlott, azonban Európa végletesen ketté szakadt. A szocialista blokk országai, a Marshall-tervről való lemondásért cserébe a Molotov-tervet kapták, ami kétoldalú kereskedelmi megállapodások rendszere volt. A tervezet a nevét Vjacseszlav Molotov szovjet külügyminiszterről kapta, ez válasz volt az Egyesült Államok által meghirdetett Marshall-tervre.¹¹

A Molotov-terv után a szocialista blokk országai a KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) ígérletét kapták. A szerződést a megalapításról 1949. január 25-én kötötték meg, viszont már kicsivel korábban, 1948. december 23-án, a Szovjet Kommunista Párt Központi Bizottságának Politikai Bizottsága elfogadta „A Szovjetunió és a népi demokratikus országok szoros gazdasági együttműködéséről” című tervezetet. Felvetették benne egy állandó tanácsnak a létrehozását, ahol közös tervekről lehet egyeztetni.

A Szovjetunió mellett alapító tagok voltak: Lengyelország, Románia, Magyarország, Bulgária, Csehszlovákia. Ezen országok küldöttjei elfogadták az alapidokumentumot, amiben javarészt az egyenjogúság volt hangsúlyozva.

A KGST igyekezett összehangolni a tagállamok tervgazdálkodását, az elmaradottabb országokat pedig ezzel a folyamattal felzárkóztatni. Fejlesztésnek indult az energetika, a nehézipar, a Szovjetunió területéről földgázvezetékeket, olajvezetékeket, villamosenergia hálózatokat hoztak létre, ám ennek köszönhetően a KGST tagjainak folyamatosan nőtt a függősége a Szovjetuniótól. A KGST a rendszerváltások időszakában ért véget, 1991. június 28-án oszlatták fel a szervezetet.¹²

¹¹ TARIÁN M. Tamás: *A Marshall-terv meghirdetése*. Rubicon Online
Elérhető: <https://rubicon.hu/kalendarium/1947-junius-5-a-marshall-terv-meghirdetese>
Letöltés ideje: 2024. 03. 13.

¹² KOVÁCS Örs: *Megalakul a KGST*. Rubicon Online. Elérhető: <https://rubicon.hu/cikkek/megalakul-a-kgst>
Letöltés ideje: 2024. 03. 18.

1.2.Ukrajna állammodelljének főbb jellemzői

Ukrajna állammodellje változatos és kihívásokkal teli. A függetlenséggé válás után megörökölte a szovjet berendezkedést. Azonban a függetlenség első évtizede jelentős gazdasági válsággal indult, ennek következtében a kiépülésben lévő jóléti rendszer összeomlott. Melyekről részletesebben esik szó a III. fejezetben.

A következőkben összefoglalom a fontosabb jellemzőket és kihívásokat:

1.2.1. Egészségügy

Az egészségügyi rendszer berendezkedése a Szovjetuniótól öröklődött, ahol az egészségügyi rendszerre nagy hangsúlyt fektettek. Már 1946. március 15-én megalakult a Szovjetunió Egészségügyi Minisztériuma.

Ukrajnában az egészségügyi rendszernek súlyos problémái, például alacsony finanszírozás és korlátozott hozzáférés az egészségügyi szolgáltatásokhoz. Sok ember számára a magánegészségügyi ellátás is megfizethetetlen. Az egészségügyben tett lépésekről a III. fejezet, 3.5.pontjában olvashatunk részletesebben.

1.2.2. Oktatás

Ukrajnában az oktatási rendszer ingyenes és általában elérhető, de a minőségi különbségek közötti szakadék jelentős. A tanárok bérei alacsonyak, és az oktatási infrastruktúra sok helyen elavult. Az oktatást gyakran felhasználják a nemzetállam kiépítéséhez. A Szovjetunióban korábban gyakorolt példa szerint az oktatást a hatalom gyakran használta fel saját politikai céljainak az elérésére. Az oktatás rendszeréről Ukrajnán belül, a III. fejezet, 3.4. pontjában olvashatunk.

1.2.3. Foglalkoztatás

A munkanélküliség Ukrajnában komoly probléma, különösen a fiatalok körében és a gyengébben fejlett régiókban. Az alacsony bérek és a munkakörülmények gyakran kedvezőtlenek. A legtöbb munkaerő a városokban csoportosul. Változások mentek végbe a meghatározott minimálbérben, hogy a munkanélküliséget lassan feltudják számolni. A lakosság és a munkanélküliség változásairól a III. fejezet, 3.1. pontjában olvashatunk részletesebben.

1.2.4. Nyugdíjrendszer

Ukrajnában a nyugdíjak általában alacsonyak, és a nyugdíjasok számára az életminőség gyakran nehézkes. A nyugdíjrendszer fenntarthatósága is kérdéses, mivel a lakosság öregedik, és a munkaerőpiac továbbra is instabil. Az országon belül a nyugdíjasok száma magasabb, mint azoké akik foglalkoztatva vannak. Ezek okoznak javarészt gondot az országban. A nyugdíjrendszer változásairól és elemeiről a III. fejezet, 3.3. pontjában olvashatunk.

1.2.5. Szovjetunió öröksége, Ukrajna jóléti államának kiépülése

Ukrajna a Szovjetunió tagjaként egy hosszú ideig szocialista rendszerben működött, a kormány részt vett a gazdaságban és a társadalomban.

Az 1991-es Szovjetunió összeomlása után Ukrajna átalakította gazdaságát, amely magában foglalja az állami tulajdonú vállalatok privatizációját és a piacgazdaság kiépítését. Az 1990-es évek elején és közepén az ország súlyos gazdasági nehézségekkel küzdött.

Az ukrán kormány számos reformot tett és az elmúlt években, de számos kihívással kell szembenézni a jóléti állammodell fejlesztése és javítása terén. Az ország jövőbeni kilátásai sokban függenek a gazdasági stabilitás, a korrupció elleni küzdelem és az oktatási és egészségügyi rendszerek javításának sikerétől.

Ukrajnában az instabil társadalmi-politikai és az ország keleti részén kialakult katonai helyzet jelentősen akadályozza a lakosság szociális védelmével kapcsolatos feladatok ellátását, a régiók és az egész ország fejlődését.¹³

2005-ben az ukrán Alkotmánybíróság megállapította, hogy a szociális állam olyan állam, amely politikáját a megfelelő életszínvonal, a szabad és átfogó fejlődést biztosító feltételek megteremtésére irányítja.

A jóléti állam bizonyos paramétereit (feladatait vagy jellemzőit) Ukrajna Alkotmánybírósága több pontban határozta meg, például:

- A jóléti államnak biztosítani kell a fejlődést a társadalom tagjainak és a közintézményeknek a támogatását, többek között az "általános szociális szükségletekre" («загальносуспільні потреби») irányuló célzott kiadásokon keresztül;
- az ember mint a legmagasabb társadalmi érték elismerését;
- a közvagyon elosztása a társadalmi igazságosság elvének megfelelően;
- a társadalomban a polgári harmónia erősítéséről való gondoskodás;
- a szociális, kulturális és társadalmi jogok megvalósításához szükséges feltételek megteremtése és gazdasági emberi jogok érvényesülésének feltételei;
- szociális támogatás nyújtása azoknak a polgároknak, akik rajtuk kívülálló körülmények miatt nem tudják biztosítani maguk és családjuk számára a megfelelő életszínvonalat;
- a szociális szükségletek kielégítése a szociális védelem területén Ukrajna állami költségvetésének terhére, a pénzügyi lehetőségek alapján.

¹³ BATHORI-TÁRCZY Zita – POPOVICH Anna – KATSORA Olexander: *A szociális ellátórendszer sajátosságai Kárpátalján*. In.: Acta Medicina et Sociologica – Vol 11. No.30. 2020.
Elérhető:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31103/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>

Letöltés ideje: 2023.09.20.

- Az állam köteles a szociális javakat igazságosan és pártatlanul elosztani, a közvagyon elosztása az állampolgárok és a területi közösségek között, valamint Ukrajna kiegyensúlyozott költségvetésére való törekvés. (25 січня 2012 р. №3-пп/2012).¹⁴

Ukrajna államfejlődésének több évtizede alatt, a szociális funkcióját prioritásként határozták meg, amit számos objektív mutató is megerősített a szabályozási szférában és az állami joggyakorlatban:

- Ukrajna 1996-os alkotmánya a szociális jogok széles körét rögzítette, köztük néhányat, amely "ingyenes" szolgáltatások nyújtását írja elő, az állam által az oktatás és az egészségügy területén. A szociális jogok alkotmányban (a legmagasabb jogi szinten) történő rögzítése biztosítja a stabilitásra vonatkozó garanciákat;
- Az ukrainai jóléti állam modellje a kiterjedt szociális jogalkotáson alapul, amely számos ukrán törvényt foglal magában, beleértve különösen Ukrajna Munka Törvénykönyvét, Az egészségügyi jogszabályok alapjait stb.
- Kiterjedt intézményrendszer biztosítja az oktatás, az egészségügyi ellátás és a szociális védelem bizonyos színvonalát.
- Az állam szociális funkciójára (szociokulturális szférára) fordított költségvetési források aránya Ukrajna függetlenségének teljes időtartama alatt folyamatosan magas volt, és 2010-ben elérte az állami költségvetés 49,6%-át, a helyi költségvetésekben pedig 84,6%-át (63,7% az összevont költségvetésben). A szociális szférára és a szociális védelemre fordított kiadások aránya az államháztartás szerkezetében az ukrán konszolidált költségvetés összes kiadásában 39,2 %-ról 39,2 %-ra emelkedett 2000-ben, 60,3%-ra nőtt 2011-ben.¹⁵

Ukrajna állami költségvetésének teljes kiadása 2017-ben mintegy 800 milliárd UAH-t tett ki, amelyből csak a Szociálpolitikai Minisztérium, az Egészségügyi Minisztérium, az Oktatási és Tudományos Minisztérium és a Nyugdíjalap egyedül 450 milliárd UAH, vagyis több mint 50 százalékát adta. Az állami költségvetésnek az állam szociális funkciójának megvalósítására szánt ezen hányada nem veszi figyelembe a szociális kiadásokat, amelyek más minisztériumok és ügynökségek végeznek.

¹⁴ Бадида А.Ю.: *Соціальна держава в умовах глобалізації: монографія*. – Ужгород: РІК-У, 2019. (157–161.о.)

¹⁵ Уо. 157–161.

Ukrajna Alkotmányában a szociális jogok ("gazdasági és szociális jogok", «економічні і соціальні права») számos olyan elemet tartalmaznak, amelyek más európai országokban nem figyelhetők meg:

- A jóléti állam elvét a legmagasabb alkotmányos szinten rögzítették - Ukrajna Alkotmányának 1. cikkében, a független és szuverén állam elvével, a jogállamiság elvével és a demokratikus állam elvével együtt.
- Az Alkotmány nem teremt kapcsolatot a szociális jogok tartalma és az állam rendelkezésére álló források között.
- Az Alkotmány tiltja a szociális jogok eltörlését. Megfogalmazása szerint "az alkotmányos jogok és szabadságok garantáltak és nem szüntethetők meg". A törvényben foglaltakat nem lehet "szűkíteni" vagy "eltörölni".¹⁶

¹⁶ Uo. 157–161.

II. AZ UKRÁN SZOCIÁLIS ELLÁTÓRENDSZER

2.1. A szociális rendszer alakulása az Európai Unióban

Az Európai Unió a tagállamok felé bizonyos követeléseket támaszt. Jelenleg Ukrajna az Európai Unió felé tart, ezért számos követelménynek kell megfelelnie. Az Európai Unió-ban számos intézkedést meg lehet említeni azzal kapcsolatban, hogy milyen intézkedéseket fogadtak el és hajtottak végre a jóléti államok és a megfelelő szociális ellátórendszer kiépítésére. Maga az Európai Unió a jogállamiságon alapszik.

Az továbbiakban ezek közül fogjuk áttekinteni a legfontosabbakat. Ezek a dokumentumok lényeges előre lépéseket jelentenek abban, hogy bár fokozatosan, ám elkezd kialakulni a mentalitás, hogy már államokban gondolkodnak, hanem egy egységes uniós szociális rendszert szeretnének kiépíteni.

2.1.1. Zöld könyv 1993

A Zöld könyv a szociálpolitikával foglalkozik, mely 1993 novemberében látott napvilágot. A könyv fő problematikája azt foglalja össze, hogy hogyan lehet egy versenyképes gazdaságot és összetartó társadalmat létrehozni a közösségi szociálpolitika tevékenységével.¹⁷ Célja az, hogy egy-egy ágazat esetlegesen megoldatlan kérdéseire rámutasson és egy vitát indítson el. Az egyik legfontosabb cél a villamosenergia- és gázipar liberalizációja volt. Ez a verseny fokozását, a piaci hozzáférés javítását és az árakat célozta meg. A dokumentum hangsúlyozta a verseny fontosságát az energiaágazatban, mivel ez növeli a hatékonyságot és az innovációt, valamint javíthatja a fogyasztók számára nyújtott szolgáltatások minőségét. A szabályozási keretek létrehozása és harmonizálása az egyes esetekben annak érdekében, hogy egységes piac alakuljon ki. Ez a Zöld Könyv jelentős lépést jelentett az Európai Unió számára az egységes energiapiac létrehozása felé, amelynek célja a fogyasztók jobb fejlesztése, az energiaellátás biztonságának növelése és fenntartható elősegítése volt.

2.1.2. Fehér könyv 1994

A Fehér könyv, a korábbi Zöld könyvön alapszik és a szociális együttműködést kívánta új alapokra helyezni és tovább fejleszteni. A Bizottság reformok útján szerette volna ugrászerű módon kialakítani a megfelelő védelmi rendszert és a jobb életkörülményeket előállítani. A dokumentum

¹⁷ JUHÁSZ Gábor: A szociális védelem megújítása az Európai Unió szociálpolitikai programjában. In.: *Esély* 2004/2 63.o.

meghirdette a szociális jogok védelmének a megerősítését, arra hivatkozva, hogy szeretnék megfékezni a szegénységet és a társadalmi kirekesztéseket.¹⁸

Az 1990-es évek elején az EU jelentős gazdasági kihívásokkal nézett szembe, beleértve a magas munkanélküliséget, az alacsony gazdasági növekedést és a globális versenyképességi problémákat. Az 1992-es Maastrichti Szerződés célkitűzéseinek teljesítése érdekében szükség volt átfogó gazdasági stratégiákra. Az Európai Bizottság elnöke, Jacques Delors, elkötelezett volt a gazdasági reformok mellett. Ezen túlmenően a tagállamok vezetői is felismerték a strukturális reformok szükségességét. A Fehér Könyv előkészítése során széleskörű gazdasági elemzések és kutatások történtek. Az Európai Bizottság szakértői csapatai részletes elemzéseket végeztek az EU gazdasági helyzetéről és a versenyképességi kihívásokról. Az előkészítési folyamat részeként széleskörű konzultációkra került sor a tagállamok, a szociális partnerek (munkáltatói és munkavállalói szervezetek) és más érdekelt felek bevonásával. Ezek a konzultációk segítettek a dokumentum tartalmának kialakításában és a javasolt intézkedések finomításában. A Fehér Könyv megfogalmazta az EU növekedési és foglalkoztatási stratégiájának fő irányelveit, beleértve a belső piac kiteljesítését, az innováció előmozdítását, a munkaerőpiaci reformokat és az infrastruktúra fejlesztését. Az elkészült dokumentumot 1993 decemberében mutatták be az Európai Tanács koppenhágai ülésén, és hivatalosan 1994-ben adták ki. A dokumentum címe: "Növekedés, versenyképesség, foglalkoztatás: A XXI. században kihívások és lehetőségek" volt.

2.1.3. A szociális védelem korszerűsítése és tökéletesítése 1997

Az első közleménye volt a Bizottságnak ez a dokumentum, melyben megfogalmazták azt az igényt, hogy a közösségi szociálpolitika önállóságát szeretnék kialakítani. A közlemény felszólította a tagállamokat, hogy az országokban lévő szociális védelmi rendszereiket oly módon alakítsák át, hogy a lakosságot ezzel egyidejűleg ösztönözni tudják a munkavállalásra, valamint reformokat kívánt a nyugdíjrendszerben és az egészségbiztosítási rendszerben. Ezen javaslatoknak a pontosítása egy konferencián folytatódott tovább, melyen résztvevők voltak a luxemburgi, az osztrák, a brit és holland elnökség. A tagállamok támogatták a törekvéseket, amely megfelelő körülményeket biztosított a szociális védelmi rendszer kiépítéséhez.¹⁹

2.1.4. Amszterdami szerződés 1996

Torinóban, 1996 márciusában ismét egy konferenciát tartottak, amelyen elfogadásra került az úgynevezett Amszterdami szerződés. A szerződés az Unió szociális kívánta tovább fejleszteni és ezzel egy újabb lendületet adott a közösségi szociálpolitika fejlődésének.

¹⁸ Uo. 63–64.

¹⁹ Uo. 64.

A szerződés olyan területeken biztosított felhatalmazásokat, amelye korábban még a nemzetközi szociálpolitikai hatás- és érdeklődéskörön is kívül estek. Az 1992-es Maastrichti Szerződés jelentős lépést jelentett az európai integrációban, de világossá vált, hogy további reformokra van szükség. A Maastrichti Szerződés után megjelentek a hatékonyabb döntéshozatali mechanizmusok és a demokratikus legitimitás iránti igények. Az 1995-ös Európai Tanácsi ülésen létrehoztak egy Reflexiós Csoportot, amely az EU jövőbeli reformjait vizsgálta. Ez a csoport széleskörű konzultációkat folytatott, és javaslatokat dolgozott ki a szerződés módosításaira.

1996. március 29-én a torinói Európai Tanácsi ülésen hivatalosan megnyitották az IGC-t (Kormányközi Konferencia). A konferencia célja az volt, hogy felülvizsgálja és módosítsa az EU alapszerződéseit, különös tekintettel a demokratikus legitimitás, az intézményi reformok és az uniós politikák hatékonyságának növelésére. Az IGC során az EU tagállamai, az Európai Bizottság és az Európai Parlament intenzív tárgyalásokat folytattak. A tárgyalások során számos témát érintettek, többek között a közös kül- és biztonságpolitika, a bel- és igazságügyi együttműködés, valamint az intézményi reformok kérdéseit.

A kormányközi konferencia 1997 júniusában ért véget, amikor az EU tagállamai megállapodtak az új szerződés szövegében. Az Amszterdami Szerződést 1997. október 2-án írták alá Amszterdamban. Az aláírás után a szerződés ratifikációs folyamaton ment keresztül, amely magában foglalta az egyes tagállamok parlamentjeinek jóváhagyását. Ez a folyamat több hónapot vett igénybe, és 1999. május 1-jén lépett hatályba az Amszterdami Szerződés.

Az Amszterdami Szerződés fontos lépést jelentett az EU fejlődésében, mivel számos intézményi reformot vezetett be és megerősítette az uniós politikák alapjait, valamint azért is nagyon lényeges, mert már nem államonként, hanem egy egységes unión belüli szociális rendszer kiépítésén dolgoztak.

2.1.5. Lisszaboni Európai Csúcs

Az Amszterdami szerződésre támaszkodva, valamint a felhatalmazásokra, amit biztosított, 2000 márciusában az Európa Tanács Lisszabonban meghatározta a *Közösség új stratégiai célját*, ennek értelmében az Európai Uniónak a legversenyképesebb és tudáson alapuló gazdaságot kell kialakítania, amely további pozitív eredményeket tud produkálni.

A Lisszabon Csúcs lezárása, a Nizzai Európai Csúcson történt meg, hiszen ekkor fogadták el az Európai Szociálpolitikai Menetrendet. „A Szociálpolitikai Menetrend az Unió Lisszabonban meghatározott stratégiai céljának szellemében biztosítja a pozitív és dinamikus interakciót a

gazdaság-, a foglalkoztatás- és a szociálpolitika között, s ezeket a foglalkoztatáspolitikai keretén belül körvonalazódó oktatási stratégiához is hozzákapcsolja.²⁰

2.2. Az ukrán szociális ellátórendszer alapjai

Az Európai Unió, mint már korábban is szó esett róla, követelményeket támaszt az államok elé, ebből adódóan, Ukrajna is próbál lépéseket tenni ezen követelmények megvalósítása érdekében. Erre példa az szociális rendszer fokozatos építése és a Szociális Minisztérium létrehozása.

A szociális igazgatásban több állami szerv is együttműködik, amelyek az alapjait adják meg a szociális ellátórendszernek. Az egyik ilyen hatalmi szerv az Országgyűlés, ami Ukrajnában a Legfelsőbb Tanácsot jelöli (Верховна Рада України). A Tanács 450 képviselőből áll, akiket öt éves időszakra választanak, legfőbb feladatuk a törvényhozás és alkotás.²¹

A másik fontos hatalmi szerv a Kormány, amit Ukrajnában az Ukrán Miniszteri Kabinet alkot (Кабінет Міністрів України). Ez a szerv a legfelsőbb végrehajtó hatalom. Felelős az elnöknek, az Ukrán Legfelsőbb Tanács pedig ellenőrzi a tevékenységét.²²

Ukrajna miniszterelnöke	Прем'єр-міністр України
Ukrajna első miniszterelnök-helyettese - Ukrajna gazdasági minisztere	Перший віце-прем'єр-міністр України - Міністр економіки України
Ukrajna miniszterelnök-helyettese – Ukrajna ideiglenesen megszállt területeinek reintegrációs minisztere	Віце-прем'єр-міністр України - Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України
Ukrajna európai és euroatlanti integrációjáért felelős miniszterelnök-helyettes	Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України
Ukrajna innovációért, oktatásfejlesztésért, tudomány- és technológiafejlesztésért felelős miniszterelnök-helyettese – Ukrajna digitális átalakításáért felelős miniszter	Віце-прем'єр-міністр України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації України
Ukrajna újjáépítéséért felelős miniszterelnök- helyettes – Ukrajna közösségeinek, területeinek és infrastruktúrájának fejlesztési minisztere	Віце-прем'єр-міністр з відновлення України — Міністр розвитку громад, територій та інфраструктури України
Ukrajna Miniszteri Kabinetjének minisztere	Міністр Кабінету Міністрів України
Ukrajna energiaügyi minisztere	Міністр енергетики України
Ukrajna szociálpolitikai minisztere	Міністр соціальної політики України
Ukrajna stratégiai iparának miniszter	Міністр з питань стратегічних галузей промисловості України

²⁰ Уо. 67.

²¹ Офіційний вебпортал парламенту України

Elérhető: <https://www.rada.gov.ua/>

Letöltés ideje: 2024.04.25.

²² Кабінет Міністрів України, Elérhető: <https://www.kmu.gov.ua/>, Letöltés ideje: 2024. 04. 25.

Ukrajna belügyminisztere	Міністр внутрішніх справ України
Ukrajna külügyminisztere	Міністр закордонних справ України
Ukrajna oktatási és tudományos minisztere	Міністр освіти і науки України
Ukrajna egészségügyi minisztere	Міністр охорони здоров'я України
Ukrajna igazságügyi minisztere	Міністр юстиції України
Ukrajna pénzügyminisztere	Міністр фінансів України
Ukrajna agrárpolitikai és élelmiszerügyi minisztere	Міністр аграрної політики та продовольства України
Ukrajna környezetvédelmi és természeti erőforrások minisztere	Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України
Ukrajna védelmi minisztere	Міністр оборони України
Ukrajna ifjúsági és sportminisztere	Міністра молоді та спорту України
Ukrajna kulturális és információs politikai minisztere	Міністра культури та інформаційної політики України
Ukrajna veteránügyi minisztere	Міністра у справах ветеранів України

3. táblázat. Az Ukrán Miniszteri Kabinet összetétele

Forrás: saját szerkesztés (<https://www.kmu.gov.ua/uryad-ta-organi-vladi/team>)

Az Miniszteri Kabinet összetétele közül az Ukrán Szociális Minisztérium, amely meghatározó a témával kapcsolatban. Az Ukrán Szociális Minisztérium 2010. december 9-én jött létre Ukrajna Munkaügyi és Szociálpolitikai Minisztériumának átszervezésével. A Minisztérium fő feladatai közé tartozik:

- a lakosság foglalkoztatása és a munkaerő-migráció,
- munkaügyi kapcsolatok, szociális védelem, lakossági szociális szolgáltatások,
- a családdal és a gyermekekkel, a gyermekek rehabilitációjával és rekreációjával, valamint az Ukrajnába visszatért állampolgárság alapján kitoloncolt személyek jogainak védelmével kapcsolatos kérdésekről;
- a végrehajtó hatalom külön felhatalmazott központi szerve által a nők és férfiak egyenlő jogainak és esélyegyenlőségének biztosítása, a családon belüli erőszak megelőzése és az emberkereskedelem elleni küzdelem kérdéseiben;
- a végrehajtó hatalom központi szerve, amelynek hatáskörébe tartoznak az örökbefogadás és a gyermekek jogainak védelme kérdései;
- a végrehajtó hatalom humanitárius segítségnyújtásra külön felhatalmazott központi szerve.²³

²³ Міністерство соціальної політики України.

Elérhető: <https://www.msp.gov.ua/main/Pro-ministerstvo.html>

Letöltés ideje: 2024. 04. 25.

Az ukrán szociálpolitikai minisztériumot a miniszter vezeti, akit Ukrajna miniszterelnökének kérésére neveznek ki, és Ukrajna elnöke meneszt fel. Az ukrán miniszteri kabinet ezen keresztül irányítja és koordinálja a végrehajtó hatalom alábbi központi szerveinek tevékenységét (alosztályi szervek):

- Ukrajna Állami Foglalkoztatási Szolgálata
- Ukrajna Állami Szolgálata a háborús veteránok és a terrorellenes műveletek résztvevői számára
- Ukrajna Állami Munkaügyi Felügyelősége
- Ukrajna Nyugdíjalapja²⁴

²⁴ Структура апарату Міністерства. Міністерство соціальної політики України.
Elérhető: <https://www.msp.gov.ua/content/struktura-centralnogo-aparatu-ministerstva.html>
Letöltés ideje: 2024. 04. 25.

III. UKRAJNA JÓLÉTI MODELLJE

A függetlenné válás után Ukrajna, a legtöbb gazdasági és szociális berendezkedést a Szovjetuniótól örökölte meg. Ezeket a bevált dolgokat igyekeztek átdolgozni EU-s módszerekkel. Ezeket a módszereket igyekszem az alábbiakban bemutatni.

A módosítások nagyon sokszor csak a reformok szintjén valósultak meg, igazából az állampolgárok ebből keveset éreztek. Kiemelhetjük viszont a gyermekek születése után járó támogatást, ami azonban már többeket elért, viszont a szolgáltatások szintjén sok reform csak papír formában valósult meg. Mielőtt elkezdenénk ennek a bemutatását nézzük az országban kialakult társadalmi, szociális kontextusokat.

3.1. Népeség

1991. augusztusában már megfégezhetetlen volt a Szovjetunió széthullása. A tagállamok egymást követve nyilvánították ki a, hogy kiseretnének válni. Így 1991. augusztus 24-én Ukrajna is kikiálthatta a függetlenségét. Az országon belül három hatalmi központ van: az elnök, a Legfelsőbb Tanács, valamint a Miniszteri Kabinet.

A demográfiai viszonyokra a függetlenné válás óta a fokozatos csökkenés a jellemző. Az utolsó szovjet népszámlálás 1989-ben zajlott le, mely szerint a lakosság száma 51,5 millió fő. Az első és egyben utolsó ukrán népszámlálás 2001-ben történt, mely szerint a lakosság száma 48,5 millió fő. Azonban a 2014 óta kialakult politikai válság óta a lakosság számát tekintve folyamatos negatív tendenciát lehet megfigyelni.²⁵

A legalacsonyabb a születésszám az 1990-es években volt, ezen valamelyest javított az a kormányzati intézkedés, amely a családtámogatásra irányult. Azonban a lakosság nagy része elégedetlen a munkaerőpiaccal, valamint a bérekkel is, amely szintén nincs jóhatással a demográfiai mutatókra.

Az ezredfordulóra már megfigyelhető volt a családokban a külföldön való munkavállalás. 2019-ben időszakosan 7 és 9 millió fő között volt az időszakosan külföldön tartózkodóknak a létszáma. Az állandó jelleggel külföldön tartózkodóké pedig meghaladja a 3 millió főt.²⁶

Ukrajna már a teljes körű háború előtt is a világelső közé tartozott a népességfogyás ütemében, most azonban még pesszimistább előrejelzések születnek hazánk jövőjével

²⁵ FEDINEC Csilla – FONT Márta – SZAKÁL Imre –VARGA Beáta: *Ukrajna története: régiók, identitás, államiság*. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Gondolat Kiadó. Budapest, 2021. (399-400.o.)

²⁶ Мінсоцполітики: понад 3 млн українців працює за кордоном на постійній основі. *Радіо Свобода*, Elérhető: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-trudovi-mihranty-z-ukrainy/30087119.html>
Letöltés ideje: 2024.02.12

kapcsolatban. A Wall Street Journal demográfusokra hivatkozva nemrég azt írta, hogy Ukrajnában a születési ráta a világ legalacsonyabb szintjére csökkenhet. A születési ráta már 2022-ben 1,2-re csökkent, míg a népesség fenntartásához minimum 2,1 kell. Emellett Ella Libanova szociológus szerint Ukrajnában magas a korai halálozás, és nagymértékben vándorolnak ki az állampolgárok külföldre. E tényezők kombinációja azt a tényt eredményezi, hogy a közeljövőben legfeljebb 35 millió ukrán lesz, és nem 52, mint a függetlenné válás idején.

Ukrajna különböző becslések szerint 51,5-51,7 millió fős lélekszámmal nyerte el függetlenségét. A kormány becslései szerint 2020-ban Ukrajnában valamivel több mint 37 millió ember élt, de ez nem tartalmazza a megszállt területeket.

2023 elején az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia Demográfiai és Társadalomkutató Intézete szerint 28-34 millió ember élt az országban (2022. január 1-től az országon belül).

2019-ben az ENSZ 43,99 millió főre becsülte Ukrajna lakosságát a World Population Prospects jelentésben. Az előrejelzések szerint a lakosság száma 2030-ra 40,9 millióra, 2050-re 35,2 millióra fog csökkenni (Ukrajna azon országok listáján szerepel, amelyek lakossága jelenleg a legnagyobb mértékben csökken), 2100-ra pedig 24,4 millióra.

Két évvel később az Ukrán Demográfiai és Szociológiai Kutatóintézet pesszimistább előrejelzést adott 2050-re – 29-30 millió főt.²⁷

Év	Lakosság			A teljes népesség százalékos aránya az előző évhez képest	A városi népesség aránya a teljes népességen belül, százalékos arányban
	Összlakosság	Városban élő lakosság	Falvakban élő lakosság		
1991	51944400	35085200	16859200	100,2	67,5
1992	52056600	35296900	16759700	100,2	67,8
1993	52244100	35471000	16773100	100,4	67,9
1994	52114400	35400700	16713700	99,8	67,9
1995	51728400	35118800	16609600	99,3	67,9
1996	51297100	34767900	16529200	99,2	67,8
1997	50818400	34387500	16430900	99,1	67,7

²⁷ Слово і діло. Аналітичний портал. 52 мільйони не буде: які прогнози щодо скорочення чисельності населення України.

Elérhető: <https://www.slovoidilo.ua/2023/09/29/infografika/suspilstvo/52-miljony-ne-bude-yaki-prohnozy-shhodo-skorochennya-chyselnosti-naselennya-ukrayiny>

Letöltés ideje: 2024. 03. 28.

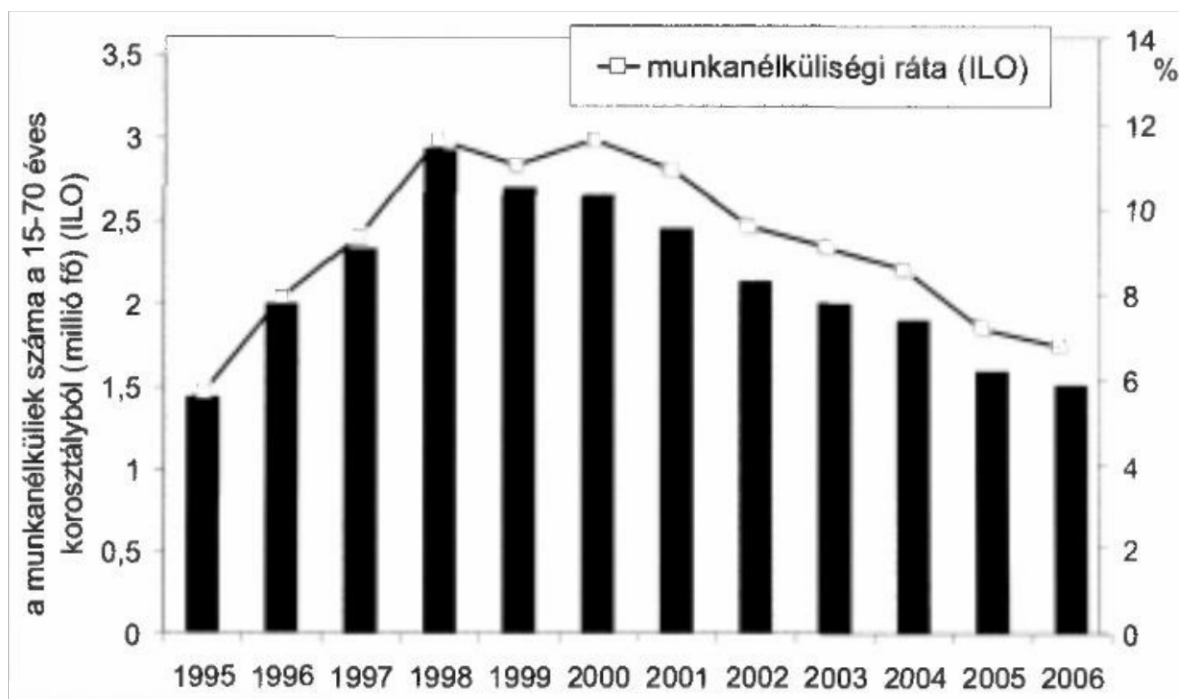
1998	50370800	34048200	16322600	99,1	67,6
1999	49918100	33702100	16216000	99,1	67,5
2000	49429800	33338600	16091200	99,0	67,4
2001	48923200	32951700	15971500	99,0	67,4
2002	48457102	32574371	15882731	99,0	67,2
2003	48003463	32328351	15675112	99,1	67,3
2004	47622434	32146466	15475968	99,2	67,5
2005	47280817	32009320	15271497	99,3	67,7
2006	46929525	31877710	15051815	99,3	67,9
2007	46646046	31777367	14868679	99,4	68,1
2008	46372664	31668757	14703907	99,4	68,3
2009	46143714	31587203	14556511	99,5	68,5
2010	45962947	31524795	14438152	99,6	68,6
2011	45778534	31441649	14336885	99,6	68,7
2012	45633637	31380874	14252763	99,7	68,8
2013	45553047	31378639	14174408	99,8	68,9
2014	45426249	31336623	14089626	99,7	69,0
2015	42929298	29673113	13256185	99,7	69,1
2016	42760516	29584952	13175564	99,6	69,2
2017	42584542	29482313	13102229	99,6	69,2
2018	42386403	29370995	13015408	99,5	69,3
2019	42153201	29256696	12896505	99,4	69,4
2020	41902416	29139346	12763070	99,4	69,5
2021	41588354	28959536	12628818	99,3	69,6

4. táblázat. Lakossági számadatok az Ukrán Statisztikai Hivatal adatai szerint (1991-2021)

Forrás: ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ. Демографічний щорічник «Населення України»

Elérhető: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm

Letöltés ideje: 2024.03.28.

1. ábra. A munkanélküliség alakulása Ukrajnában, 1995-2006

Forrás: DÖVÉNYI ZOLTÁN — KARÁCSONYI DÁVID: *A munkanélküliség és a jövedelmek területi különbségei Ukrajnában. Tér és Társadalom* 22. évf. 2008/4. 159-188. p.

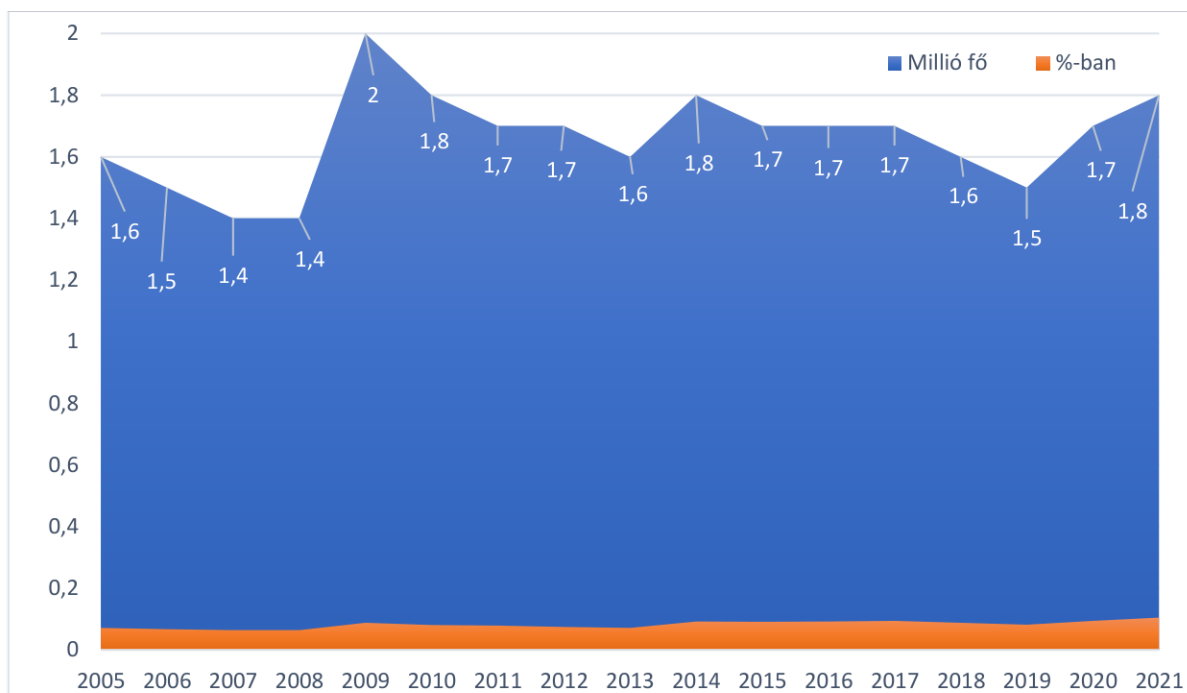
Év	Millió fő	%-ban
2005	1,6	7,2
2006	1,5	6,8
2007	1,4	6,4
2008	1,4	6,4
2009	2	8,8
2010	1,8	8,1
2011	1,7	7,9
2012	1,7	7,5
2013	1,6	7,2
2014	1,8	9,3
2015	1,7	9,1
2016	1,7	9,3
2017	1,7	9,5
2018	1,6	8,8
2019	1,5	8,2
2020	1,7	9,5
2021	1,8	10,5

5. táblázat. A munkanélküliség aránya 2005–2021 között

Forrás: СЛОВО І ДІЛО. Аналітичний портал. Як змінювався рівень безробіття в Україні за останні 17 років.

Elérhető: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/06/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvavsya-riven-bezrobittya-ukrayini-ostanni-17-rokiv>

Letöltés ideje: 2024. 03. 28.

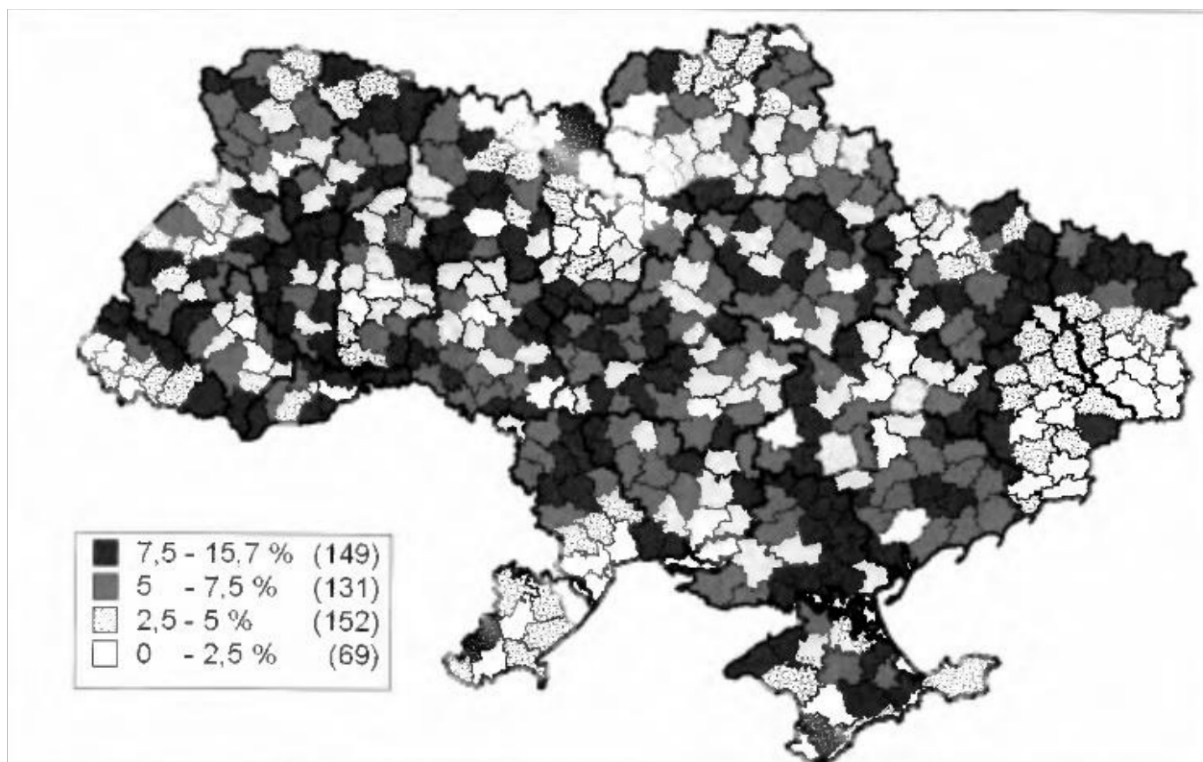

2. ábra. A munkanélküliség aránya 2005-2021 között

Forrás: Saját szerkesztés

Ukrajna gazdasági fejlettségi szintjében területi egyenlőtlenségek figyelhetők meg. A kedvező munkaerő és munkahely ellátottsággal rendelkeznek a városias zónák, mely az alábbi ábrán is látható, a munkanélküliség megosztottságából, a korábbi járási megosztottságoknak megfelelően, amelyek 2020 előtt voltak érvényben. Az elhúzódó krízis hatására egyre inkább egyenlőtlenségek figyelhetők meg és az ország egyes pontjain szűkül a munka lehetőségi kör.²⁸

²⁸ DÖVÉNYI Zoltán – KARÁCSONYI Dávid: A munkanélküliség és a jövedelmek területi különbségei Ukrajnában. *Tér és Társadalom* 22. évf. 2008/4. 159–188. o.

3. ábra. A munkanélküliségi ráta alakulása 2004-ben

Forrás: DÖVÉNYI Zoltán — KARÁCSONYI Dávid: A munkanélküliség és a jövedelmek területi különbségei Ukrajnában. Tér és Társadalom 22. évf. 2008/4. 159–188. p.

3.2. Támogatási politika

Ukrajna szociális állam az ukrán Alkotmány alapján. Ennek értelmében a szociális államon belül azok az állampolgárok, akik nem tudják vagy esetleg csak részlegesen tudják ellátni magukat, valamilyen okból adódóan, állami támogatásban kell részesülniük.

„A szociális védelmi rendszer – az állam gazdasági, jogi, szervezési és egyéb intézkedéseinek rendszere az állampolgárok szociális jogainak és garanciáinak biztosítása érdekében jött létre és mindenekelőtt az állam támogatását hivatott garantálni azoknak az állampolgároknak, akik erre a koruknál, egészségi állapotuknál, szociális helyzetüknél, elégtelen létfeltételeiknél fogva rá vannak szorulva. A lakosság szociális védelmét a központi végrehajtó szerv, Ukrajna Szociálpolitikai Minisztériuma biztosítja, amelyhez az Állami Munkaügyi Szolgálat, Ukrajna háborús veteránok és az antiterrorista hadműveletben résztvevők ügyeivel foglalkozó Állami Szolgálat, Ukrajna Nyugdíjalapja és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat tartozik. A járási és városi állami közigazgatás gyermekügy szolgálatait és a lakosság szociális védelmét ellátó osztályok a Megyei Állami Közigazgatási Hivatalok részei, a hozzájuk tartozó egységekkel együtt. Az állam szociálpolitikájának a megvalósításáért regionális szinten, így

Kárpátalján is, a megyei állami adminisztráció Munkaügyi és Szociális Védelemi Főigazgatósága felel.”²⁹

Az ukrán szociális támogatási politika története bonyolult és sokféle változáson ment keresztül az ország történelme során. Az ukrán szociális támogatási rendszer számos politikai, gazdasági és társadalmi változás hatására fejlődött és alakult.

A Szovjetunió irányítása alatt Ukrajna is része volt a szovjet szociális biztonsági rendszernek. Ez egy általánosan centralizált rendszer volt, amely állami támogatást biztosított az alapvető szükségletekhez, mint például az egészségügyi ellátás, az oktatás és az alapvető szociális juttatások. Az 1991-es Szovjetunió felbomlása után Ukrajna függetlenné vált, és egy átmeneti időszak következett, amelyet gazdasági és társadalmi nehézségek jellemeztek.

Ez az időszak jelentős kihívásokat jelentett a szociális támogatási rendszer számára, mivel az ország gazdasága átalakult, és a piaci alapú gazdaságra történő átmenet során számos intézkedésre volt szükség a szociális védelem fenntartására és fejlesztésére. A 1990-es évek közepétől Ukrajnában strukturális reformok és privatizációs folyamatok zajlottak, amelyek a szociális támogatási rendszert is érintették. Ezek a reformok sokszor kihívást jelentettek az alacsony jövedelműek, a munkanélküliek és más sérülékeny csoportok számára, és gyakran jártak a szociális ellátórendszer átalakításával és racionalizálásával.

A 2000-es évektől kezdve Ukrajna számos további gazdasági és politikai válsággal nézett szembe, amelyek további nyomást helyeztek a szociális támogatási rendszerre. Az ország a szociális támogatási programok reformjára, a szociális biztonsági háló erősítésére és a szegénység csökkentésére törekedett, miközben megpróbálta fenntartani az infláció és a gazdasági instabilitás miatt jelentkező kihívások közepette. Az ukrán szociális támogatási politika története az ország gazdasági, politikai és társadalmi változásainak tükrében alakult és alakul tovább, miközben az ország igyekszik megfelelni a kihívásoknak és biztosítani a társadalmi stabilitást és biztonságot.³⁰

A szociális állam által nyújtott szociális garanciák magukba foglalják a szociális segélyeket, a nyugdíjat, a törvénybe foglalt minimálbért. Ezeknek a garanciáknak az a rendeltetése, hogy az állampolgárok ne kerülhessenek a létminimumnak a szintje alá. A létminimum szintjét évente, az állami költségvetésről szóló törvény határozza meg, amelyet Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa fogad el. Az első létminimum 2000-ben lett meghatározva, amely 270 UAH volt. 2018-

²⁹ BATHORI-TÁRCZY Zita – POPOVICH Anna – KATSORA Olexander: A szociális ellátórendszer sajátosságai Kárpátalján. *Acta Medicinae et Sociologica* (2020) Vol. 11. No. 30. 86.o.

³⁰ ІВАНОВА, Олена: *Передумови формування соціальної політики в Україні*
Elérhető: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ab43a16e-7a7a-4138-9fc1-746b3c7925a6/content>
Letöltés ideje: 2024. 04. 03.

ra ez az összeg 1853 UAH volt. Azonban lehetőség van arra, hogy regionális szinten változtassanak a meghatározott létminimum összegén.

A minimálbér összegét és nagyságát az állami költségvetésről szóló törvény határozza meg, amely például 2019-ben 4173 UAH volt.³¹ „A 2024-es állami költségvetésről szóló törvény hatálybalépésével Ukrajnában január 1-jétől a cselekvőképes személyek létminimumának összege háromezer 28 hrivnyára nőtt. A minimálbér jelenleg 7100 hrivnya, áprilistól pedig 1000 hrivnyával több, azaz 8100 hrivnya lesz. Ezen számítások alapján módosul az egységes adót fizető vállalkozók adójának mértéke és jövedelemhatára. Az egységes adó mértékét százalékban számítják ki, és szintén a létminimum és a bérek szintjéhez van kötve. Az összegeket a helyi önkormányzatok határozzák meg, de nem haladhatják meg a maximális mértéket. Az egyszeri szociális hozzájárulás, amely a minimálbér 22%-a, januártól 1562 hrivnya, áprilistól pedig 1760 hrivnyára emelkedik.”³²

2018-ban a Pénzügyminisztérium adatai szerint az átlagfizetés elérte a 9161 hrivnyát, viszont régióként az eltér az átlagbér ettől az összegtől.

Időszak	Átlagfizetés (UAH)	Eltérés a hivatalos ukrajnai átlagfizetéstől (UAH)	Eltérés (%)
2016 december	5597	-878	-13,6
2017 december	8127	-650	-7,4
2018 november	8390	-770	-8,4

5. táblázat. Átlagfizetés alakulása Kárpátalján a Pénzügyminisztérium adatai szerint

Forrás: BÁTHORI-TÁRCZY Zita – POPOVICH Anna – KATSORA Olexander: *A szociális ellátórendszer sajátosságai Kárpátalján. (87.o.) In.: Acta Medicinae et Sociologica (2020) Vol. 11. No. 30.*

A támogatási politikán belül, voltak próbálkozások támogatással „ösztönözni” a népességszám növekedését. Ilyen eset volt például, amikor Viktor Juscsenko Ukrajna elnökeként több intézkedést hozott a szociális támogatás és a családpolitika terén.

Az egyik ilyen intézkedés volt a szülés utáni pénzsegély bevezetése. Ennek értelmében az első gyermeke születése után több mint 12 ezer UAH támogatást kapott, a második gyermekéért 25 ezer UAH, a harmadik és azt követő gyermek vállalása után pedig 50 ezer UAH támogatás járt.³³

³¹ BÁTHORI-TÁRCZY Zita – POPOVICH Anna – KATSORA Olexander: *A szociális ellátórendszer sajátosságai Kárpátalján. Acta Medicinae et Sociologica (2020) Vol. 11. No. 30. 86.o.*

³² 2024-ben Ukrajnában megnőtt a minimálbér és a létminimum összege. Karp.at.in.ua.

Elérhető: <https://life.karpat.in.ua/?p=175335&lang=hu>

Letöltés ideje: 2024. 02. 21.

³³ Державни сайти України. Соціальний захист населення

Elérhető: <https://ukc.gov.ua/knowledge/yaki-dokumenty-neobhidno-podaty-dlya-pryznachennya-dopomogy-pry-narodzhenni-dytyny/>

Letöltés ideje: 2024. 04. 03.

Jelenleg a szülés után járó támogatásnak az összege 41 280 UAH, ebből 10 320 UAH a születés után közvetlenül kerül a szülőkhöz, a későbbiekben pedig 860 UAH havonta, a gyermek három éves koráig.³⁴

3.3. Nyugdíjellátás

A nyugdíj története évszázadokra nyúlik vissza. Kr.e. I. században Julius Caesar bevezette a katonaság állami támogatását a szolgálat befejezése után. Az államok fejlődésével a nyugdíj ideológiája is megváltozott: korábban a kiváltságok és a választás szimbóluma volt, később szélesebb társadalmi jelentést kapott. Csaknem húsz évszázadon keresztül az államok földet és pénzt adtak azoknak az embereknek, akik polgári és katonai szolgálatukat teljesítették.

Otto von Bismarck német kancellár volt az első, aki 1889-ben hivatalosan is bevezette a közös állami nyugdíjat minden dolgozó számára. 20 évvel később Nagy-Britannia és Ausztrália vette át a stafétát, az Amerikai Egyesült Államok pedig az 1930-as években csatlakozott az állami nyugdíjrendszerhez. A Szovjetunió csak 1956-ban adta meg az embereknek az öregségi nyugdíjhoz való jogot.

Ma azt látjuk, hogy minden fejlett ország ésszerű kompromisszumot talált az állami és a magánnyugdíjak között egy kiegyensúlyozott háromszintű rendszer formájában. Minden állam saját nemzeti sajátosságait, a nem állami nyugdíjak arányát figyelembe véve építi ki a saját nyugdíjrendszer-modelljét aránya a nyugdíjrendszerben.

A harmadik szintű nyugdíjalapok hivatalosan 2004 elején jelentek meg hazánkban, miután Ukrajna „A nem állami nyugdíjbiztosításról” szóló törvénye hatályba lépett.³⁵

Jelenlegi jogszabályok szerint Ukrajnában a nyugdíjbiztosítási rendszernek három szintje van:

- 1) szolidáris rendszer (amely jelenleg is a nyugdíj ellátó rendszer alapja, A nyugdíjasok alapvető szükségleteinek és minden állampolgár szociális védelmének biztosítására létrehozott szolidaritási rendszer);
- 2) felhalmozó rendszer (A kötelező állami nyugdíjbiztosítás felhalmozó rendszere, amely további források létrehozását írja elő a leendő nyugdíjasok számára az egyéni nyugdíjszámlákra történő kötelező járulékfizetés és azok befektetése révén);

³⁴ Державна допомога при народженні дитини. ДІЯ

Elérhető: <https://bf.djia.gov.ua/articles/yak-otrimati-derzhavnu-dopomogu-pri-narodzhenni-ditini>

Letöltés ideje: 2024. 04. 03.

³⁵ Національний Банк України. Пенсійна система України.

Elérhető: https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiina_systema_ukrainy.html

Letöltés ideje: 2024. 04. 04.

- 3) önkéntes alapon működő, nem állami nyugdíjalap (Önkéntes nem állami nyugdíjbiztosítás, melynek köszönhetően mindenki további nyugdíjalapokat halmozhat fel magának, szeretteinek vagy cége dolgozóinak. Ma már csak az első és a harmadik szint működik Ukrajnában).³⁶

Demográfiai okokból adódóan Ukrajnán belül 2011-től folyamatos csökkenés figyelhető meg a nyugdíjasok számát tekintve. Folyamatosan csökken azok száma, akik elérik a nyugdíj korhatárt, a megszabott szolgálati idő növekedése, pedig a külföldi munkavállalásokat tekintve is igen magas.

	1996	2001	2011	2016	2017	2018	2019
Ukrajna (millió fő)	14,4	14,4	13,7	12,2	11,9	11,7	11,5
Kárpátalja (ezer fő)	276,2	288,2	294,3	287,5	283,3	280,0	274,6

6. táblázat. A civil és katonai nyugdíjasok számának alakulása Ukrajna Statisztikai Szolgálatának 2019. január 1-i adatai alapján

Forrás: BÁTHORI-TÁRCZY Zita, POPOVICH Anna, KATSORA Olexander: A szociális ellátórendszer sajátosságai Kárpátalján. (88.o.) In.: Acta Medicinae et Sociologica (2020) Vol. 11. No. 30.

„A Kárpátalján a demográfiai helyzet miatt egy munkavállalóra átlagosan 1,4 nyugdíjas jut, de ez az arány járasonként eltérő. Az Ungvári járás viszonylatában egy munkavállalóra 0,5 nyugdíjas jut, Volóci járásban - 2,3, Técsői járásban - 2,1 (Az idei és múlt évi nyugdíjakról). 2019 elejei adatok szerint az összes kárpátaljai nyugdíjas közül 47 ezer dolgozik. A nyugdíjak összege gyakran változik, nominálértékének növekedése ellenére vásárlóereje folyamatosan csökken. A Nyugdíjalap a nyugdíjkifizetések átlagos összegéről szóló 2019. január 1-i adatai szerint a létminimum alatt élő nyugdíjasok aránya Ukrajnában 20% körül van. (Ukrajna Nyugdíjalapja) Ugyanerre az időszakra számított átlagnyugdíj összege Kárpátalján 2139,66 UAH, ami a nyugdíjak emelését sürgeti. 2019 márciusától a kormány éves nyugdíjindex bevezetését tervezi. ... a Pénzügyi Intézmények Állami Nyilvántartása 2018. június 30-ára Ukrajna 8 régiójában 62 nem állami nyugdíjalapot jegyez (Kijevben 44-et, ami az összes magánnyugdíjalap 71,0% -a, kárpátaljai nincs közöttük).”³⁷

³⁶ BÁTHORI-TÁRCZY Zita – POPOVICH Anna – KATSORA Olexander: A szociális ellátórendszer sajátosságai Kárpátalján. *Acta Medicinae et Sociologica* (2020) Vol. 11. No. 30. 88.o.

³⁷ Uo. 89. o.

2022-ben az átlag nyugdíj Ukrajnában 4539,36 UAH volt. A legmagasabb nyugdíjat Kijevben kapták, ami átlagosan 6231,49 UAH. Második helyen követi Donyeck megye, átlagban 5749,01 UAH nyugdíjjal, a harmadik helyet pedig Luhanszk megye volt, átlagban 5309,44 UAH nyugdíjjal. 2022-ben 3000 UAH alatt kapott nyugdíjat, a lakosság 39%-a.³⁸

A kötelező állami nyugdíjbiztosításról szóló ukrán törvény 26. cikke szerint a 60., 63. vagy 65. életévüket betöltött férfiak és nők öregségi nyugdíjra jogosultak. A nyugdíjkorhatár határozza meg a személy biztosítási tapasztalatát.

Tehát ahhoz, hogy 2023-ban 60 éves kort követően nyugdíjat kaphasson, legalább 30 év biztosítási tapasztalat szükséges, 63 éves kor betöltése után legalább 20 év, 65 évesen pedig legalább 15 év.

A polgárok bizonyos kategóriái 60 éves koruk előtt öregségi nyugdíjban részesülhetnek:

- *kedvezményes feltételekkel* – azoknak a személyeknek, akik különösen káros és különösen nehéz munkakörülményekkel járó munkakörben vagy bizonyos termelési ágakban dolgoztak.³⁹
- *koraszülött* – különleges státusszal rendelkező személyeknek, különösen az ellenségeskedés résztvevőinek, a háború következtében fogyatékkal élő személyeknek, az elhunyt Ukrajna védelmezőinek családtagjainak; sokgyermekes anyák és gyermekkoruk óta fogyatékos vagy súlyosan beteg gyermeket nevelő anyák; olyan állampolgárok, akiknek az alkalmazottak létszámának vagy létszámának csökkenése vagy egészségügyi állapotuk miatti elbocsátásuk időpontjában legfeljebb másfél év maradt hátra a nyugdíjkorhatár eléréséig⁴⁰;
- *a nyugdíjkorhatár csökkentésével* – a felszámolás résztvevőinek és a csernobili atomerőműben bekövetkezett baleset áldozatainak;⁴¹

A nyugdíjkorhatár Ukrajnában továbbra is az egyik legalacsonyabb Európában – 60 év a férfiak és a nők esetében (de 2028-ig a biztosítási tapasztalatra vonatkozó követelmények növekedni fognak). Ugyanakkor a férfiak várható élettartama nem éri el a 68 évet, a nők pedig alig haladják meg a 78 évet.⁴²

³⁸ Az ukrán nyugdíjasok csaknem 40%-a 3 ezer hrivnya alatti nyugdíjat kap. KARPAT.IN.UA
Elérhető: <https://economic.karpat.in.ua/?p=34097&lang=hu>
Letöltés ideje: 2024. 04. 04.

³⁹ Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” ст.114
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>)

⁴⁰ Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” ст.115
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/184-18#Text>)

⁴¹ Закону України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” ст.55 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>)

⁴² ПЕНСІЙНИЙ ФОНД УКРАЇНИ. Пенсії за віком: пільгові, дострокові та зі зменшенням пенсійного віку.

A törvény szerint a 60. életév betöltése után a biztosítási gyakorlattal rendelkező ukránok jogosultak öregségi nyugdíjra :

- 2024-ben – legalább 31 év;
- 2025-ben - legalább 32 év;
- 2026-ban – legalább 33 év;
- 2027-ben - legalább 34 év;
- 2028. január 1-től - legalább 35 éves.

Ha nincs ilyen biztosítási előélet, a biztosítási múlttal rendelkező ukránok 63 éves koruk betöltése után jogosultak öregségi nyugdíjra :

- 2024-ben – 21 és 31 év között;
- 2025-ben – 22-32 éves korig;
- 2026-ban - 23-33 éves korig;
- 2027-ben - 24 és 34 év között;
- 2028. január 1-től - 25 és 35 év között.

Ha nincs ilyen biztosítási tapasztalat, akkor a 65. életév betöltése utáni nyugdíjjogosultság akkor szerzhető meg, ha a tapasztalat:

- 2024-ben - 15-21 év;
- 2025-ben – 15-22 év;
- 2026-ban – 15-23 év;
- 2027-ben – 15-24 év;
- 2028. január 1-től - 15-25 év.

Ha nincs minimális biztosítási idő, a 65. életévét betöltött személy jogosult szociális segélyre.

2028. január 1-jétől 40 év vagy annál több év biztosítási gyakorlat esetén az öregségi nyugdíjat életkortól függetlenül ítélik meg.⁴³

Elérhető: <https://www.pfu.gov.ua/2156493-pensiyi-za-vikom-pilgovi-dostrokovi-ta-zi-zmenshennyam-pensijnogo-viku/>

Letöltés ideje: 2024. 04. 04.

⁴³ СЛОВО І ДІЛО: Страховий стаж для виходу на пенсію: як посилюватимуться вимоги.

Elérhető: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/28/infografika/suspilstvo/straxovyj-stazh-vyvodu-pensiyu-yak-posilyuvatymutsya-vymohy>

Letöltés ideje: 2024. 04. 04.

3.4. Oktatás

Az oktatás kapcsolata az állammal hosszú múltra tekint vissza, hiszen már a XVII. századi uralkodók is felismerték azt, hogy az oktatás jelentős hatást gyakorol a társadalomra. A XX. század folyamán teljesedett ki az oktatás állami felügyelet alá vonása.⁴⁴

A független Ukrajnában a rendszer váltást követő nehézségek hatást gyakoroltak az oktatásra is. 1991. június 4-én fogadta el a Legfelsőbb Tanács „Az oktatásról” szóló törvényét. A törvény magába foglalja a pedagógusok kötelezettségeit, jogait, az oktatási intézményeknek a rendszerét.⁴⁵

Ukrajna oktatási rendszeréért és az oktatási politikák végrehajtásáért felelős intézmény az Ukrajnai Oktatási és Tudományos Minisztérium (Міністерство освіти і науки України). Ez a minisztérium felelős az oktatási és tudományos területek felügyeletéért és irányításáért az ország egész területén.

Az Ukrajnai Oktatási és Tudományos Minisztérium feladatai közé tartozik többek között:

- Az oktatási rendszer fejlesztése és modernizálása az ország egész területén.
- Az oktatási politikák kidolgozása és végrehajtása.
- Az oktatási intézmények működésének és minőségének felügyelete és ellenőrzése.
- Tantervek és tananyagok kidolgozása és jóváhagyása.
- Oktatási és tudományos programok támogatása és finanszírozása.
- Tanárok képzésének és továbbképzésének szervezése és felügyelete.⁴⁶

Az ukrán oktatási rendszer elemei a következők:

1. Az oktatási rendszer szerves részei:

- óvodai nevelés;
- teljes középfokú végzettség;
- tanórán kívüli oktatás;
- speciális oktatás;
- szakmai (szakmai és műszaki) végzettség;
- szakmai előképzettség;

⁴⁴ LÁSZLÓ Vilmos Csongor: Az állami szerepvállalás változásai az oktatásban. *Miskolci Jogi Szemle* 14. évfolyam (2019) 2. szám., 95–96. o.

⁴⁵ ПРО ОСВІТУ. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>)

⁴⁶ МІСІЯ, ФУНКЦІЇ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ МОН

Elérhető: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/misiya-ta-funkciyi>

Letöltés ideje: 2024. 04. 07.

- Felsőoktatás;
- felnőttképzés, beleértve a posztgraduális képzést is.

2. Az oktatási szintek a következők:

- óvodai nevelés;
- Általános Iskola;
- alapfokú középfokú oktatás;
- szakirányú középfokú oktatás;
- a szakmai (szakmai és műszaki) oktatás első (alapfokú) szintje;
- a szakmai (szakmai és műszaki) képzés második (alap)szintje;
- harmadik (felső) szintű szakmai (szakmai és műszaki) végzettség;
- szakmai előképzettség;
- felsőoktatás kezdeti szintje (rövid ciklusa);
- felsőfokú végzettség első (bachelor) szintje;
- a felsőoktatás második (mesteri) szintje;
- a felsőoktatás harmadik (oktatástudományi/oktatási-alkotói) szintje.⁴⁷

Nevelés iskoláskor előtt	Bölcsődék 1-3 év Óvodák 4-5 év
Elemi iskola	1–4.osztály (beiratkozási kor - 6 év)
Általános iskola (Gimnázium)	5–9.osztály
Középiskola (Líceum)	10–11. osztály
Szakközépiskola (Technikum)	Általános iskola után végezhető, 3–4 év képzési idő (szakképesítés és érettségi)
Főiskolák, egyetemek	Szakirányú képesítés, amely 2 részből áll: alap (bachelor és mesterképzés)

7. táblázat. Az ukrán oktatási rendszer összetétele

Forrás: Saját szerkesztés

Az 1991-ben elfogadott oktatási törvény a nemzeti kisebbségeknek biztosította az anyanyelvi oktatást. Azonban „2017 óta tart a kisebbség szabad nyelvhasználata körüli vita Ukrajnában, akkor hozta meg ugyanis az ukrán parlament azt az oktatási törvényt, mely az ötödik osztály után gyakorlatilag ellehetetleníti az anyanyelven történő tanítást a kárpátaljai magyar

⁴⁷ ПРО ОСВІТУ. Закон України від 18.12.2019 № 392-IX (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>)

iskolákban. A tiltakozás azóta is tart, hiszen a jogszabály szemben áll Ukrajna alkotmányával, a nemzetközileg vállalt egyezményeivel, és a kétoldalú megállapodásaival is. A honatyák a döntést azzal indokolták, hogy a kisebbségek nem beszélnek elég jól ukránul, a szakértők szerint viszont, nem ez a legjobb módja az államnyelv megtanításának. ... a kijevi parlament jóváhagyta azt a törvénytervezetet, amely az anyanyelven történő tanulás lehetőségének meghosszabbítását írja elő azon nemzeti kisebbségekhez tartozó tanulók számára, akik az EU hivatalos nyelvein, köztük magyarul tanulnak. Ez azt jelenti, hogy 2024. szeptember 1-ig a magyar tannyelvű iskolákban is elhalasztják az ukrán nyelvre történő fokozatos átállást. Az ukrán oktatási törvény szerint az 5. osztálytól a tantárgyak 20 %-át kötelezően államnyelven kell oktatni, a 9. osztályban pedig ennek az aránynak már 40 %-nak kell lennie. A nemzeti kisebbségek iskoláinak 10-11-12. osztályaiban pedig a tantárgyak legalább 60 %-át kell ukrán nyelven tanítani. Kárpátalján összesen 1253 oktatási intézmény van, ebből 101 magyar tannyelvűt érint a tanügyi törvény.”⁴⁸

3.5. Egészségügy

Ukrajna egészségügyi rendszere egy komplex, összetett struktúrával rendelkezik: 1) állami-, 2) közösségi-, 3) magánegészségügyi szolgáltatásokat foglalja magába.

- 1) Állami egészségügyi ellátás – az alapja az ukrán egészségügyi rendszernek, ingyenes vagy alacsony költségvetésű orvosi ellátást és kezelést biztosít az állampolgárok számára;
- 2) Községi egészségügyi ellátás – ide tartoznak az egészségügyi központok, klinikák. Ebben a rendszerben az állampolgárok szűrővizsgálatokat, alapvető orvosi ellátást kaphatnak (szintén állami);
- 3) Magánegészségügyi rendszer – az állami rendszer kiegészítése, önköltséges.

Az ukrán egészségügyi rendszer finanszírozása részben állami költségvetésből, részben az egészségügyi szolgáltatásokat igénybe vevők által fizetett díjakból, valamint részben kiegészítő biztosításokból származik.

Az egészségügyi rendszer fejlődésében és működésében fontos szerepet játszik az Ukrán Egészségügyi Minisztérium (Міністерство охорони здоров'я України). Az Ukrán Egészségügyi Minisztérium (МОЗ) a végrehajtó hatalom központi szerve, amelynek tevékenységét az Ukrán Miniszteri Kabinet irányítja és koordinálja.

Az Egészségügyi Minisztérium a központi végrehajtó hatalmi rendszer fő szerve, amely biztosítja az egészségügy területén az állami politika kialakítását és végrehajtását, valamint a

⁴⁸ Egy évvel elhalasztják az ukrán oktatási törvény alkalmazását. Karpát.in.ua
Elérhető: <https://life.karpat.in.ua/?p=151057&lang=hu>
Letöltés ideje: 2024. 04. 07.

lakosság fertőző betegségektől való védelmét, a HIV-fertőzés/AIDS elleni küzdelmet és egyéb társadalmilag veszélyes betegségektől való védelmet.

Fő feladataik között szerepel a járványügyi felügyelet (megfigyelés), az egészséges életmód népszerűsítése, az egészséghez való felelősségteljes hozzáállás és a kockázati tényezők megelőzése, a dohánytermékek fogyasztásának és a lakosság egészségére gyakorolt káros hatásainak megelőzése, csökkentése, élelmiszerbiztonság, környezeti tényezők populáció szabályozása, veszélyes tényezők higiénikus szabályozása, országos vérrendszer kialakítása, biológiai biztonság és védelem, az antimikrobiális gyógyszerekkel szembeni rezisztencia leküzdése, egészségügyi veszélyekre és vészhelyzetekre való reagálás az egészségügy területén, valamint az állami politika kialakításának biztosítása a lakosság egészségügyi és járványügyi jóléte terén.⁴⁹

2020-ban egészségügyi reform vette kezdetét Ukrajnában. Az egészségügyi rendszer átalakítása mindenkit érint. Célja, hogy a változások eredményeként Ukrajna polgárai egyenlő hozzáférést biztosítsanak a minőségi egészségügyi szolgáltatásokhoz, a rendszert úgy orientálják, hogy a beteg kerüljön a középpontba.

Az egészségügyi rendszer jövőképe a reform után: hatékony és megfizethető egészségügyi rendszer, amely megfelel Ukrajna lakosságának igényeinek. A lakosság életszínvonalának és életminőségének növelése az elérhetőség növelése, az egészségügyi ellátás minőségének és biztonságának javítása, az egészségügy területén dolgozók produktív foglalkoztatása, valamint társadalombiztosítási szintjének emelése, fejlesztése, illetve a szociális támogatási rendszer optimalizálása.⁵⁰

⁴⁹ ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство охорони здоров'я України
Elérhető: <https://moz.gov.ua/polozhennja-pro-ministriv>
Letöltés ideje: 2024. 04. 09.

⁵⁰ Кабінет Міністрів України: Медична реформа
Elérhető: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya>
Letöltés ideje: 2024. 04. 09.

ÖSSZEFOGLALÓ

Munkámban a független Ukrajna jóléti állammodelljét kívántam bemutatni, melyben sikerült vázolnom azt, hogy mit is takar a jóléti állam fogalma, honnan eredeztethető, milyen volt a kezdetleges formája és napjainkban milyen típusait ismerjük, ezen ezt végig vezettem Ukrajnával kapcsolatban is.

Első fejezetben került kidolgozásra a munkának az elméleti alapokon nyugvó része. Ennek értelmében a fontosabb elemek, meghatározások a jóléti állammal kapcsolatban. A történeti kontextus, melyben megismerkedhetünk a jóléti állam fokozatos kialakulásával a II. világháborút követően, valamint Otto von Bismarck tevékenységével, mely megalapozta jóléti államok kiépítését. Ezeken kívül az ukrán jóléti állam alappillérei is említésre kerülnek, melyek a további fejezetekben kerülnek részletes kidolgozásra.

A második fejeztben elemzésre kerültek azok a dokumentumok, melyek alapját képezik az Európai Unió szociális ellátórendszerének és követelményeinek. Ide sorolható az 1993-as Zöld Könyv, mely versenyképes gazdaságot és összetartó társadalmat kívánt megalapozni, az 1994-es Fehér Könyv, mely az előző Zöld Könyv kiegészítése és a megfelelő életkörülményeket kívánta kialakítani, az 1996-os Amszterdami szerződés, amely azért fontos, mert egy egységes szociális rendszert kidolgozásán alpult és már nem államonként, hanem az unión belül kívánta a szociális rendszert építeni. A bemutatott dokumentumok és folyamatok hatására Ukrajnában is elindultak a változások, és kiértékelésük mellet bemutattam milyen elemekből tevődik össze a szociális ellátórendszer az országon belül.

A harmadik fejezetben került részletes kidolgozásra az Ukrajnai jóléti állam elemei és funkciói. A fejezeten belül egy pontosabb képet kapunk arról, hogy 1991-től, vagyis a függetlenné válás óta, hogyan alakult ki az a jóléti és szociális rendszer Ukrajnában, amelyet ma ismerünk.

Az adott fejezetben betekinthetünk:

- a demográfiai változásokba az évek folyamán, valamint, hogy mik voltak erre hatással
- a munkanélküliség arányára és hogy ezt hogyan próbálta az állam kezelni;
- a támogatási politikai rendszerbe, hogy annak milyen elemei vannak;
- az oktatásba és hogy az oktatás az országon belül milyen részekből tevődik össze;
- a nyugdíjellátórendszerbe és hogy azon belül milyen változások mentek végbe korhatár és a nyugdíjkifizetések összegének szempontjából;
- az egészségügy rendszerébe egyaránt, ahol szintén betekintést kapunk abba, hogy országon belül milyen részekből áll össze az egészségügy és hogyan működik;

A munka folyamán a kapott eredményeket táblázatokban illusztrálom a jobb áttekinthetőségért és könnyebb megértésért.

Konklúzióként a témával kapcsolatban azt tudom mondani, hogy a jóléti állam a lakosság javára próbál dolgozni, hogy jobb életkörülményeket biztosítson és a nép biztonságban érezhesse magát az adott országban. Napjainkban egyre fontosabbá válik a biztonság, és a történelem során láthattuk, hogy az emberi és politikai túlkapások elleni védekezési mechanizmusok milyen hasznosak lehetnek, a jóléti modell is egy ilyen védekező aspektusa társadalmunknak, amely a történelmünk fejlődésének egy igen fontos mérföldköve és eredménye.

Ukrajna esetében szintén ez mondható el. Az ország nehéz múltja tekint vissza, a függetlenné válás utáni évek jelentős gazdasági nehézségeket hoztak az ország életében, amelyekkel meg kellett küzdeni, és sajnos jelen pillanatban is mindig adódnak nehézségeket okozó tényezők, amelyek esetleg hátráltathatják a fokozott fejlődéseket és fejlesztéseket.

РЕЗЮМЕ

Тема моєї кваліфікаційної роботи: Модель соціальної держави незалежної України. В ході своєї роботи я змогла окреслити, що таке концепція соціальної держави, звідки вона виникла, якою була її початкова форма і які типи ми знаємо сьогодні, а також вивела це для конкретної держави - України.

У першому розділі викладено теоретичні засади роботи. У ньому викладено основні елементи та визначення соціальної держави. Розглянуто історичний контекст, який дає уявлення про поступове становлення соціальної держави після Другої світової війни та діяльність Отто фон Бісмарка, який заклав підвалини для створення соціальних держав. Крім того, згадуються основні засади української соціальної держави, які будуть детально розглянуті в наступних розділах.

У другому розділі проаналізовано документи, які становлять основу системи соціального захисту та вимог до неї в Європейському Союзі. Це Зелена книга 1993 року, яка мала на меті створення конкурентоспроможної економіки та згуртованого суспільства, Біла книга 1994 року, яка доповнювала попередню Зелену книгу і мала на меті створення належних умов життя, а також Амстердамський договір 1996 року, який був важливий тим, що мав на меті розвиток єдиної соціальної системи та побудову соціальної системи не в межах держав-членів, а в межах Союзу. Це також стало результатом змін, які відбулися в Україні, та елементів, які складають систему соціального захисту в країні.

У третьому розділі детально розглядаються елементи та функції української соціальної держави. У цьому розділі дається більш детальна картина того, як соціальна система, яку ми знаємо сьогодні, розвивалася в Україні з 1991 року, тобто з моменту здобуття незалежності.

Ви можете дізнатися більше у відповідному розділі:

- демографічні зміни з роками і що на них вплинуло
- рівень безробіття і те, як держава намагалася ним керувати
- система політики підтримки та її елементи
- освіта і як вона організована в країні
- система пенсійного забезпечення, як вона змінювалася з точки зору віку та розміру пенсійних виплат
- система охорони здоров'я, де ми також отримуємо уявлення про те, як побудована система охорони здоров'я і як вона працює;

Протягом всієї роботи я ілюструю результати в таблицях для кращої наочності та розуміння.

Таким чином, соціальна держава намагається працювати на благо населення, забезпечувати кращі умови життя і робити так, щоб люди відчували себе в безпеці в своїх країнах. Сьогодні безпека набуває все більшого значення, і ми бачили протягом історії, наскільки корисними можуть бути захисні механізми проти людських і політичних ексцесів, і модель добробуту є одним з таких захисних аспектів нашого суспільства, що є дуже важливою віхою і досягненням у розвитку нашої історії.

Те ж саме можна сказати і про Україну. Країна має складну історію, роки після здобуття незалежності спричинили значні економічні труднощі, які довелося долати, і, на жаль, на даний момент все ще існує низка факторів, які можуть стати на заваді подальшому розвитку та прогресу.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE

I. ÁLLAMI DOKUMENTUMOK

1. ПРО ОСВІТУ. Закон України від 18.12.2019 № 392-IX
2. ПРО ОСВІТУ. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII
3. Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” ст.114
4. Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” ст.115
5. Закону України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” ст. 55.

II. MONOGRÁFIÁK, SZAKKÖNYVEK

6. GIDDENS, Anthony: *Szociológia*. Budapest, Osiris, 2008.
7. ASZTALOSNÉ ZUPCSÁN Erika: *Szociális védelem és szociális biztonság*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2016.
8. CSABA Iván – TÓTH István György: *A jóléti állam politikai gazdaságtana*. Budapest. Osiris, 1999.
9. FEDINEC Csilla – FONT Márta – SZAKÁL Imre –Varga Beáta: *Ukrajna története: régiók, identitás, államiság*. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Gondolat Kiadó. Budapest, 2021.
10. GYÉMÁNT Richárd – KATONA Tamás – SZONDI Ildikó: *Demográfia*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2005.
11. HADHÁZI Kata: *A lineáris és a progresszív adózás összehasonlítása*. Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2020.
12. KOVÁCS János: *Társadalompolitika – szociálpolitika*. Agroinform, Budapest, 2006.
13. ТОМКА Бела: *A jóléti állam Európában és Magyarországon*. Corvina, Budapest, 2008.
14. БАДИДА А.Ю.: *Соціальна держава в умовах глобалізації*: монографія. – Ужгород: РІК-У, 2019. 157–161. о.

III. TUDOMÁNYOS TANULMÁNYOK ÉS SZAKCIKKEK

15. BÁTHORI-TÁRCZY Zita – POPOVICH Anna – KATSORA Olexander: A szociális ellátórendszer sajátosságai Kárpátalján. *Acta Medicinae et Sociologica* (2020) Vol. 11. No. 30., 82–94. о.
16. DÖVÉNYI Zoltán – KARÁCSONYI Dávid: A munkanélküliség és a jövedelmek területi különbségei Ukrajnában. *Tér és Társadalom* 22. évf. 2008/4. 159–188. о.
17. JUHÁSZ GÁBOR: A szociális védelem megújítása az Európai Unió szociálpolitikai programjában. *Esély* 2004/2. 62–81. о.

18. LÁSZLÓ Vilmos Csongor: Az állami szerepvállalás változásai az oktatásban. *Miskolci Jogi Szemle* 14. évfolyam (2019) 2. szám, 95–110. o.
19. OROSZ Ágnes: A jóléti állam rezsimtípusai az Európai Unióban. *Európai Tükör* 2019/4. 67–80. o.

IV. DIGITÁLIS ADATBÁZISOKBÓL ÉS A VILÁGHÁLÓRÓL FELHASZNÁLT ANYAGOK

20. Az ukrán nyugdíjasok csaknem 40%-a 3 ezer hrivnya alatti nyugdíjat kap. *karp.at.in.ua*,
Elérhető: <https://economic.karp.at.in.ua/?p=34097&lang=hu>
21. Kovács Örs: *Megalakul a KGST*. Rubicon Online. Elérhető: <https://rubicon.hu/cikkek/megalakul-a-kgst>
22. Miért jó az egyfizetős egészségügyi ellátás? Elérhető: <https://gobertpartners.com/why-single-payer-healthcare-is-good>
23. TARJÁN M. Tamás: A Marshall-terv meghirdetése. Rubicon Online, Elérhető:
<https://rubicon.hu/kalendarium/1947-junius-5-a-marshall-terv-meghirdetese>
24. TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS. Elérhető: <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/tarsadalombiztositas/>
25. Кабінет Міністрів України: Медична реформа. Elérhető:
<https://www.kmu.gov.ua/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya>
26. Положення про Міністерство охорони здоров'я України. Elérhető:
<https://moz.gov.ua/polozhennja-pro-ministriv>
27. Egy évvel elhalasztják az ukrán oktatási törvény alkalmazását. *Karp.at.in.ua*, Elérhető:
<https://life.karp.at.in.ua/?p=151057&lang=hu>
28. Місія, функції та стратегічні пріоритети МОН, Elérhető:
<https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/misiya-ta-funkciyi>
29. Слово і діло: Страховий стаж для виходу на пенсію: як посилюватимуться вимоги.
Elérhető: <https://www.slovoidilo.ua/2023/11/28/infografika/suspilstvo/straxovyi-stazh-vyvodu-pensiyu-yak-posilyuvatymutsya-vymohy>
30. Пенсійний Фонд України. Пенсії за віком: пільгові, дострокові та зі зменшенням пенсійного віку. Elérhető: <https://www.pfu.gov.ua/2156493-pensiyi-za-vikom-pilgovi-dostrokovyi-ta-zi-zmenschennyam-pensijnogo-viku/>
31. Національний Банк України. Пенсійна система України. Elérhető:
https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiina_systema_ukrainy.html

32. Державні сайти України. Соціальний захист населення, Elérhető:
<https://ukc.gov.ua/knowledge/yaki-dokumenty-neobhidno-podaty-dlya-pryznachennya-dopomogy-pry-narodzhenni-dytyny/>
33. Державна допомога при народженні дитини. ДІА. Elérhető:
<https://bf.dia.gov.ua/articles/yak-otrimati-derzhavnu-dopomogu-pri-narodzhenni-ditini>
34. ІВАНОВА, Олена: Передумови формування соціальної політики в Україні, Elérhető:
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ab43a16e-7a7a-4138-9fc1-746b3c7925a6/content>
35. 2024-ben Ukrajnában megnőtt a minimálbér és a létminimum összege. Karpat.in.ua.
Elérhető: <https://life.karpat.in.ua/?p=175335&lang=hu>
36. Слово і діло. Аналітичний портал. Як змінювався рівень безробіття в Україні за останні 17 років. Elérhető:
<https://www.slovoidilo.ua/2021/07/06/infografika/suspilstvo/yak-zminyuvavsya-riven-bezrobittya-ukrayini-ostanni-17-rokiv>
37. Державна Служба Статистики України. Демографічний щорічник «Населення України», Elérhető:
https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm
38. Слово і діло. Аналітичний портал. 52 мільйони не буде: які прогнози щодо скорочення чисельності населення України, Elérhető:
<https://www.slovoidilo.ua/2023/09/29/infografika/suspilstvo/52-miljony-ne-bude-yaki-prohnozy-shhodo-skorochennya-chyselnosti-naselennya-ukrayiny>
39. Мінсоцполітики: понад 3 млн українців працює за кордоном на постійній основі. Радіо Свобода, Elérhető: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-trudovi-mihranty-z-ukrainy/30087119.html>
40. Міністерство соціальної політики України. Elérhető:
<https://www.msp.gov.ua/main/Pro-ministerstvo.html>
41. Структура апарату Міністерства. Міністерство соціальної політики України.
Elérhető: <https://www.msp.gov.ua/content/struktura-centralnogo-aparatu-ministerstva.html>
42. Офіційний вебпортал парламенту України, Elérhető: <https://www.rada.gov.ua/>
43. Кабінет Міністрів України, Elérhető: <https://www.kmu.gov.ua/>